

HODNOTY A JEJICH MÍSTO VE ŠKOLE A V RODINĚ

Miroslava Vrlová

Bakalářská práce
2019

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2018/2019

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Miroslava Vrlová**
Osobní číslo: **H160144**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Hodnoty a jejich místo ve škole a v rodině**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti hodnot, hodnotové orientace mládeže a výchovy ve škole a v rodině.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu formou dotazníku.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Realizace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce: **tištěná/elektronická**
Rozsah příloh:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ARISTOTELÉS, Etika Nikomachova. Praha: Petr Rezek, 2009. ISBN 80-86027-29-5.
BAKOŠOVÁ, Zlatica. Sociálna pedagogika ako životná pomoc. Bratislava: Univerzita Komenského, 2008. ISBN 978-80-969944-0-3.
CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-271-9225-0.
KUČEROVÁ, Stanislava. Člověk - hodnoty - výchova: kapitoly z filosofie výchovy. Prešov: ManaCon, 1996. ISBN 80-85668-34-3.
SAK, Petr. Proměny české mládeže: česká mládež z pohledu sociologických výzkumů. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.
SAK, Petr, SAKOVÁ, Karolína. Mládež na křižovatce. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.**
Ústav pedagogických věd
Datum zadání bakalářské práce: **10. ledna 2019**
Termín odevzdání bakalářské práce: **26. dubna 2019**

Ve Zlíně dne 10. ledna 2019

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 21. 2. 2019

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením = užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá hodnotami a jejich místem ve škole a v rodině. Teoretická část je zaměřena nejprve na vztah hodnot k sociální pedagogice a k základním pojmům, dále popisuje historii hodnot a etiku jako základ hodnot výchovně-vzdělávacího procesu a hodnotových orientací. V další kapitole se seznámíme s významem hodnot v souvislosti s výchovou a osobním rozvojem jedince v rodině. Cílem praktické části je zjistit míru shody významnosti zadaných hodnot ve školním a rodinném prostředí.

Klíčová slova: hodnoty, hierarchie hodnot, hodnotová orientace, výchova, vzdělávání, rodina, škola

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with the issues of values and their position at school and in a family. The theoretical part is focused on the values and their attitude to social pedagogy and to the key concepts. It is also aimed at the history of the values and ethics as a base of educational process and environmental value.

The next chapter is focused on the importance of values in educational and personal progress in a family. The aim of the practical part is to discover the agreement of the values at school and in a family.

Keywords: values, hierarchy of values, value orientation, upbringing, education, family, school

Poděkování

Děkuji panu doc. PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi, CSc. za odborné vedení, cenné rady a trpělivost při zpracování bakalářské práce.

Motto:

„Materiální civilizační růst naráží na své hranice, duchovní růst je bez hranic.“

Stanislava Kučerová

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická, nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM	13
1.1 LITERATURA DOMÁCÍ, ZAHRANIČNÍ A CIZOJAZYČNÁ.....	13
1.2 VZTAH TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE.....	16
1.3 K ZÁKLADNÍM POJMŮM	21
2 HODNOTY JAKO VÝZNAMNÁ ČÁST VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ	27
2.1 HISTORIE HODNOT.....	27
2.2 ETIKA JAKO ZÁKLAD HODNOT VE VÝCHOVĚ.....	30
2.3 HODNOTOVÉ ORIENTACE A JEJICH VYUŽITÍ VE VÝCHOVĚ	33
3 HODNOTY A JEJICH MÍSTO VE ŠKOLE A V RODINĚ.....	35
3.1 VÝZNAM HODNOT V SOUVISLOSTI S VÝCHOVNĚ-VZDĚLÁVACÍM PROCESEM VE ŠKOLE.....	35
3.2 VÝZNAM HODNOT V SOUVISLOSTI S VÝCHOVOU A OSOBNÍM ROZVOJEM JEDINCE V RODINĚ	36
3.3 ROZDÍLY VÝZNAMNOSTI HODNOT VE ŠKOLNÍM A RODINNÉM PROSTŘEDÍ	37
II PRAKTICKÁ ČÁST	39
4 TÉMA VÝZKUMU	40
4.1 CÍL VÝZKUMU	40
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	40
4.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR A ZPŮSOB JEHO VÝBĚRU.....	41
4.4 METODA SBĚRU DAT	41
5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	42
5.1 IDENTIFIKACE RESPONDENTŮ	42
5.2 STATISTIKY DOTAZNÍKU.....	52
6 CELKOVÉ SHRUTÍ VÝZKUMU.....	53
ZÁVĚR	57
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	59
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	61
SEZNAM OBRÁZKŮ	62
SEZNAM TABULEK.....	63
SEZNAM PŘÍLOH.....	64

PŘÍLOHA Č 1:REŠERŠE LITERATURY	64
PŘÍLOHA Č. 2: SLOVNÍK POJMŮ	70
PŘÍLOHA Č. 3: DOTAZNÍK HODNOTY A JEJICH MÍSTO VE ŠKOLE A V RODINĚ.....	72
Příloha č. 4 – Využívání internetového dotazníku survio.com	77

ÚVOD

Jaké hodnoty a hodnotové orientace tvoří základ edukačního a výchovného procesu ve škole a v rodině? Jakou měrou se hodnoty významově shodují ve školním a rodinném prostředí? Odpovědi na tyto otázky jsme se pokusili prezentovat v naší bakalářské práci s názvem *Hodnoty a jejich místo ve škole a v rodině*.

Významnou a nezastupitelnou funkci ve společnosti zaujímá mládež. Její význam se zvyšuje s růstem společensko-historického vývoje – přechodu z jednoho společenského systému do druhého na přelomu tisíciletí. Z hlediska vědeckého výzkumu mládeže, sociologie a dalších přírodních věd tak vznikla velmi cenná situace, kdy mládež sociálně a politicky zrála ve dvou společenských zřízeních; v socialismu a v kapitalismu.

Integrace Evropy, globalizace, medializace, včetně nových informačních technologií, vytváří ve společnosti nové sociální podmínky, na které mladá generace reaguje změnou hodnotové orientace a hodnotového systému společnosti. Po listopadovém převratu 1989 s příchodem demokracie a tržního hospodářství dochází k dramatickému rozkolísání hodnot, což se u mládeže mnohdy projevuje negativními procesy – sklonem k deviaci, narůstající kriminalitou, zvyšující se brutalitou nebo také alkoholismem, gamblerstvím, drogovou závislostí apod.

Vzhledem k výše uvedenému jsme v bakalářské práci vycházeli z hierarchie hodnot mládeže, ve věku od 15 do 30 let (Sak, 2000). Zkoumání hodnot a hodnotových orientací se stává společenskou potřebou především v souvislosti s edukačním procesem ve školách a rodinnou výchovou. K výuce etických (morálních) hodnot vyzýval již v době antické Platón a Aristoteles, dále pak Locke, Hume, Immanuel Kant a John Dewey. Inventář lidských hodnot uvedl ve spise *Pampaedia – Vševýchova* zakladatel moderní pedagogiky Jan Amos Komenský, etikou se zabýval také T. G. Masaryk. K dnešním českým autorům o hodnotách patří S. Kučerová, P. Sak, L. Prudký a jiní.

Jedním z cílů bakalářské práce je informovat sociální pedagogy a výchovné pracovníky o významu hodnot v lidském životě, a především poukázat na důležitost výchovy ve sféře hodnot.

První kapitulu teoretické části věnujeme domácí a zahraniční literatuře, kde v úvodu popisujeme nejznámější a nejčtenější historický Aristotelův spis *Etika Nikomachova*. Ze zahraniční literatury pak uvádíme publikaci Zlatice Bakošové *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*, vzhledem ke vztahu tématu k sociální pedagogice. V této části také vymezujeme základní pojmy k hodnotám a hodnotovým orientacím.

V druhé kapitole jsme se zaměřili na historii hodnot, což považujeme za velmi důležité z hlediska axiologie – velmi mladé vědy o hodnotách a hodnocení, která by měla být zařazena do rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Že je etika základem hodnot ve výchově, nás přesvědčí v *Ideálech humanitních* T. G. Masaryk. Do problematiky hodnotových orientací, spojených s motivací potřeb, zájmů a postojů nás uvede publikace Petra Saka.

Ve třetí, závěrečné kapitole teoretické části, se zabýváme významem hodnot v souvislosti s výchovně-vzdělávacím procesem ve škole. Popisujeme hlavní úkoly školy a rodiny v naší společnosti, kulturu školy, hodnotovou koncepci výchovy a specifické znaky rodiny. Na závěr se pokusíme definovat rozdíly hodnot ve školním a rodinném prostředí.

V navazující praktické části bakalářské práce předkládáme téma výzkumu, analýzu a interpretaci dat, identifikaci respondentů včetně dotazníkového šetření. Prostřednictvím dotazníku se seznámíme s hierarchií hodnot mládeže (Sak, 2000), a také s mírou významnosti uvedených hodnot v souvislosti se školou a rodinou. Do jaké míry se hodnoty významově shodují ve školním a rodinném prostředí, jsme vypočítali pomocí Pearsonova koeficientu korelace.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM

V této kapitole se budeme nejprve věnovat literatuře, která je pro veškerou teorii klíčová. Pokusíme se modelovat vztah tématu k oboru sociální pedagogiky a dále nastíníme základní pojmy, se kterými tato práce operuje.

1.1 Literatura domácí, zahraniční a cizojazyčná

Teoretický základ naší bakalářské práce tvoří nejznámější a nejčtenější historický spis *Etika Nikomachova*, který Aristoteles pojmenoval podle svého syna. Obsahuje deset částí, které jsou systematicky sjednocené, na sebe navazující a které autor nazval *Knihy*.

Cílem lidského jednání je blaženost a pocit slasti, což pokládá za dobro pro člověka. Ctností je dle autora správný střed mezi krajnostmi. Za základ lidské morálky pokládá učení o středu, a to jak ve směru individuálním, tak i sociálním. Svým učením chtěl postavit pevný most mezi světem duchovním a smyslovým, neboť člověk vzešel z přírody (Aristoteles, 2009). Hlásal několik stěžejních pravd o člověku a společnosti a vnesl několik pevných mravních zásad do vztahů mezi lidmi. Základní mravní zákony jsou podle autora nepsané zákony, které jsou dané lidskou přirozeností (Aristoteles, 2009).

Nejvyšší místo na zemi zaujímá člověk se svou podstatou duše a vlohou myšlení, které ho vede k poznání a ke zdatnosti (ctnosti). „*V člověku není jen něco božského, nýbrž toto božské tvoří podstatu člověka, ono jej odlišuje od ostatních tvorů; nežije-li člověk život ve smyslu této podstaty, nežije vlastní život, nýbrž život něčeho jiného, podlidského*“ (Aristoteles, 2009 s. 10).

V pěti podrobně vypracovaných kapitolách z filozofie výchovy rozebírá problémy současné antropologie, axiologie, etiky, estetiky a kulturní pedagogiky Stanislava Kučerová, autorka publikace *Člověk, hodnoty, výchova*.

Antropologie je věda o člověku, jenž jako zástupce druhu, je předurčen ke kulturnímu způsobu lidského chování (lidskosti) a k rozvíjení kulturního dědictví, aby mohl žít ve stále se měnících podmínkách lidské společnosti. Svou tvořivostí přetváří přírodu a utváří svět nový, kulturní. Žít ve světě se musí každé dítě naučit, aby jej s nastupující novou generací mohlo spolu s ostatními zachovávat, měnit a zdokonalovat. Život člověka je darem přírody, avšak teprve výchovou se člověk stává člověkem.

„*První a nejvlastnější hodnotou je život člověka. Život, nikoli však jen jako biologické vegetování, ale jako proces, který je jednotou stránek přírodních, společenských a kulturních*“ (Kučerová, 1996, s. 75).

Axiologie je nauka o hodnotách a hodnocení. Autorka seznamuje čtenáře s touto moderní filozofickou disciplínou. „*Pojmem hodnota označujeme nejen to, co je k životu nutné, potřebné a užitečné, ale i to, čeho si vážíme, co obdivujeme, co ctíme, i to, co milujeme, co je nám drahé, milé a co je blízké našemu srdci.*“ A v tom spočívá odlišnost každého jedince (Kučerová, 1996. s. 45).

Petr Sak v knize *Proměny české mládeže*, v databázi třiceti empirických sociologických výzkumů z let 1993–1998 podal relativně ucelený obraz stavu a vývoje současné české mládeže. Poukazuje na krizi hodnot a na nerovnoměrný hodnotový a duchovní stav společnosti (Sak, 2000).

V osmdesátých letech hodnotový vývoj mladé generace směřoval k liberalismu¹, který se stal v současnosti určujícím hlediskem hodnotového uspořádání naší společnosti. Postmaterialistické² a informační hodnoty prosazované v západních zemích jsou vlivem současného tržního hospodářství evolučně propojovány s kulturou, ekonomikou, vědou a politikou včetně sociálního a duchovního rozvoje české společnosti (Sak, 2000).

Nositelem dynamiky a obnovy hodnotového systému ve společnosti je mládež, která na aktuální situaci reaguje změnou hodnotového systému společnosti. Poznání systému hodnot a hodnotových orientací mládeže je klíčové pro poznání stavu a vývoje společnosti (Sak, 2000).

Hlavním záměrem publikace Petra a Karolíny Sakových (2004) *Mládež na křižovatce*, je sociologicky postihnout mladou generaci na počátku procesu integrace české společnosti do Evropy spolu se vznikem informační společnosti. Kromě žebříčku hodnot, které vypovídají o hodnotové orientaci mládeže v roce 2000–2002, upozorňují na pokles významu ideologií a společensko-politických systémů rostoucím pragmatismem, s povahou účelově racionálního jednání. Takto orientovaný jedinec nejedná na základě svých interiorizovaných (zvnitřněných) hodnot, ale na základě účelové prospěšnosti (Sak, 2004).

¹ **Liberalismus** (latinsky liber svobodný, liberalis svobody se týkající, svobodomyšlný) je politický směr nebo také filozofický pohled, který stojí na tom, že svoboda je prioritní politická hodnota. Tato ideologie původně vznikla v 17. století v Anglii a má kořeny v evropském osvícenství.

² **Postmaterialismus** (z angl. originálu **Postmaterialism**) je výraz užívaný v sociologii pro označení hodnotové orientace nebo směru, jež upřednostňuje nemateriální hodnoty (humanismus, možnost seberealizace, účast na správě věcí a politickém dění atd.) nad materiálními hodnotami typu ekonomický růst a prosperita, blahobyť.

V oblasti výzkumu hodnot používali autoři také metodiku párových hodnot a zjistili, že u řady hodnot platí silná závislost na míře evropeizace³. Rostou preference životního prostředí před ekonomickou prosperitou, preference kvality života před materiálními hodnotami, sebezdokonalování před užíváním si, myšlenky a ideje před majetkem, mezilidské vztahy před kariérou atd. Výsledky výzkumu ukázaly, že interiorizací evropské identity dochází ke zvýraznění moderní hodnotové orientace k postmateriálním⁴ hodnotám (Sak, 2004).

Komputerizace patří k nejdůležitějším procesům v zavádění nových komunikačních a informačních technologií do společnosti. Výzkum v této oblasti poukazuje na skutečnost, že sociabilita (společenská), spojená s komputerizací, se vlivem prolínání virtuální a skutečné reality přesouvá od altruistické sociability k individualistické, spojené se společenskou prestiží individua. S komputerizací postupuje také proces sekularizace a despiritualizace společnosti (Sak, 2004).

Vývojem hodnotových základů mezilidských vztahů se zabývala Stanislava Kučerová na mezinárodní konferenci v září 2007 pod názvem Interkulturalita a romská národnostní menšina v sociálních a pedagogických souvislostech.

V projevu zveřejněném v publikaci **InteRRa 5**⁵ Kučerová poukazuje na růst napětí mezi skupinami romského etnika a ostatní společností v polistopadovém vývoji ČR.

V souvislosti s kulturními hodnotami a minulostí předků dnešních Romů je zřejmé, že byli velmi umělecky tvořiví. K pokladům světové kultury patří cikánská hudba a tanec, které sehrály významnou roli v hudebním vývoji Maďarska, Rumunska, a také Španělska.

V dnešním globálním světě spatřuje Kučerová (2008) spíše globální krizi lidskosti, než globální realizaci humánního lidského soužití.

³ V nejčastějším významu je evropeizace (evropeizace) vztah a reakce na evropské prostředí členskými státy Evropské unie.

⁴ Postmaterialismus (z angl. originálu Postmaterialism) je výraz užívaný v sociologii pro označení hodnotové orientace nebo směru, jež upřednostňuje nemateriální hodnoty (humanismus, možnost seberealizace, účast na správě věcí a politickém dění atd.) nad materiálními hodnotami typu ekonomický růst a prosperita, blahobyt, nebo bezpečnost ve státě.

⁵ InteRRa 5, je v pořadí pátou mezinárodní konferencí. Název InteRRa je symbolem konferencí, který vznikl ze slova In Terra, tzn. V zemi, která nám patří-nepatří; V zemi, která je naše-ne naše; Někde MEZI. Mezi nebem a zemí. Někde v prostoru, o kterém může kdokoliv kdykoliv říci: to místo, na kterém žijete, není vaše. Jděte dál!

V závěru konference Kučerová konstatuje, že „jsme v situaci, kdy by měl každý odpovědný člověk usilovat o to být dobrým hospodářem na svém kousku planety a spolu se sobě podobnými vytvářet ve společnosti, v níž se cení jen materiální prospěch, ostrůvky pozitivní deviace k udržování, ochraně a rozvíjení hodnot lidství a lidskosti, aby byly neporušené předány novým generacím“ (Kučerová, 2008, s. 35).

Publikace Zlatice Bakošové, *Sociální pedagogika jako životná pomoc*, nás seznamuje s teoretickými východisky sociální pedagogiky a s názory na sociální pedagogiku vybraných českých a polských teoretiků. Sociální pedagogikou jako životní pomocí klade důraz na vzdělávání a výchovu dětí a mladé generace především ve vztahu ke školnímu a rodinnému prostředí. Neopomíná náhradní a institucionální výchovu a péči v kontextu se socializací dětí po ukončení pobytu.

Bakošová (2008) se také zaměřuje na možnosti sociální pedagogiky při řešení některých sociálních a sociálně patologických problémů, včetně profesních možností sociálního pedagoga a jeho kompetencí.

1.2 Vztah tématu k sociální pedagogice

Téma o hodnotách a jejich místě ve škole a v rodině naší práce pokládáme za velmi důležité nejen z hlediska současného liberálního a konzumního způsobu života naší společnosti, ale především z hlediska společenskohistorického přenosu kultury do života nastupujících generací.

Kulturu naší společnosti tvoří materiální a duchovní hodnoty, které jsou výchovným procesem předávány do života mládeže. Mladá generace tak získává stále bohatší odkaz z úsilí a výsledků práce předků (Kučerová, 1996).

I. Klíma – „Co každá generace vykonala ve vědě, v duchovní produkci je dědictvím, které celé generace nastřádaly. Je svátostí, ke které všechny generace lidstva vděčně a radostně přidávají vše, co jim v životě pomohlo, co vydobily z hlubin přírody a ducha. Dědit tu současně znamená uchovávat a obohacovat to, co člověku odkázaly předešlé věky v oboru poznání. Takové je i poslání a činnost naše a každé doby vůbec: chopit se kultury, která tu jest, osvojit si ji a právě tím ji rozvíjet a povznášet na vyšší úroveň“ (Kučerová, 1996, s. 201).

Výchovný proces spočívá na základech všeobecné axiologie, která vychází nejen z toho, co se lidskou tvořivostí stává hodnotou, ale také z toho, co má být jako hodnota poznáno,

uznáno a přijato. V axiologii člověk nachází svět všeobecně platných norem a ideálů, které jsou, nebo se mají stát cíli výchovy (Kučerová, 1996).

Bakošová (2017) interpretuje sociální pedagogiku jako společensko-vědní disciplínu, humanisticky orientovanou, zabývající se vztahem sociálního prostředí a výchovy. „Výchovu jsme definovali v roce 1994 jako záměrné působení na procesy učení a socializace s cílem proměnit, přetvořit člověka. Jako součást sociokulturní evoluce je v širším slova smyslu totožná se socializací. Jde o funkční působení, pomoc jedinci na jeho životní dráze. V užším smyslu ji chápeme jako plánovité, cílevědomé, záměrné působení zaměřené na tvorbu hodnotových postojů, mravní chování a přesvědčení. Smyslem výchovy má být kultivovaná bytost otevřená problémům současné civilizace“ (Bakošová, 2008, s. 51).

Vztah hodnot v kontextu se školou a rodinou k sociální pedagogice nejlépe vystihuje Bakošová (2008), v publikaci **Sociálna pedagogika ako životná pomoc**. *„Sociálna pedagogika je pedagogická disciplína, ktorá na základe exaktných poznatkov rieši vzťahy výchovy a spoločnosti (prostredia), podieľa sa na vymedzení cieľov výchovy, skúma výchovné aspekty socializačných procesov a prispieva k utváraniu a rozvoju osobnosti vo výchovno-vzdelávacom procese v rodine, škole, vo voľnom čase a v záujmovej činnosti“* (Bakošová, 2008 s. 17–18).

Vhodné výchovné nástroje spatřuje Bakošová (2008) v cílech sociální pedagogiky, a to integrací hodnot, které jsou zaměřeny především na individuální, skupinovou a společenskou pomoc. Cíle by měly spět k humanitě, solidaritě, subsidiaritě, emancipaci a především k lidské důstojnosti.

V individuálních cílech se zaměřit především na pomoc člověku při hledání sebe samého, rozvíjet nadání, integrovat se do společnosti, naučit se správnému chování, podporovat orientaci k vyšším hodnotám, rozvíjet zodpovědnost, samostatnost, každou změnu vnímat jako výzvu k řešení problémů nebo tvořivosti (Bakošová, 2008).

Ve skupinových cílech vést k socializaci, kooperaci a spoluzodpovědnosti, přijmout zákony, mravní hodnoty a postoje společnosti.

Společenské cíle uskutečňovat na bázi zlepšení společenských podmínek zajištěním prevence, kompenzace, korekce (nápravy), integrace a inovace (Bakošová, 2008).

Jestliže je sociální pedagogika pedagogickou disciplínou, nemůžeme opomíjet její úkol zvažovat aktuální stav zvnitřnění (interiorizaci) hodnot a volit vhodné výchovné nástroje k jejich přenosu. Pro pedagogiku je také významným hodnotovým aspektem vliv

hierarchie hodnot na jedince. Jiné postavení hodnot zaujímá jedinec s vysokou preferencí hodnoty vzdělání než jedinec s preferencí nízkou. Znalost hodnotových preferencí je pro pedagogickou činnost velmi důležitá (Sak, 2000).

Klasifikace hodnot podle dimenzí, v nichž člověk prožívá sebe i svět (Kučerová, 1996 s. 72–73).

1. Přírodní hodnoty

- *Hodnoty vitální, životní* – základní podmínkou k realizaci všech hodnot je život člověka, jenž má pro člověka cenu nejvyšší. Život člověka by nebyl možný bez uspokojování potřeb přírodními podmínkami.
- *Hodnoty sociální* – jsou založeny na vztahu člověka k druhým lidem a k sobě samému. Prioritou jsou mezilidské vztahy a city.

2. Civilizační hodnoty

- *Komunikace* – informační a telekomunikační technologie, řeč, písmo.
- *Výroba a směna* – ekonomika společnosti

3. Duchovní (ideální) hodnoty

- *Kultura osobnosti* – potřeba hledat pravdu, dobro, krásu, svobodu a lidskost. Autentický člověk koná v souladu s přírodou a společností.
- *Život* – člověka, přírody, Země – coby živého organismu.
- *Poznatky a vědomosti* – sféra vědění, poznání a zkušeností.
- *Normy a principy (zásady)* – normy určují ve společnosti průhlednost, uspořádanost, jistotu a bezpečí. Principy jsou zásady, jež tvoří základ normy.
- *Ideje a ideály* – ideály jsou nejvyššími kulturními výtvoři člověka, které člověk neustále objevuje, realizuje a uvádí do života v nových historických podmínkách.
- *Etika* – teorie morálky.
- *Estetika* – krásno.

Historie kulturního vývoje dokazuje, že v kritických a mezních situacích jsou preferovány hodnoty mravní, zdraví a ochrany života před hodnotami materiálními.

„První a nejvlastnější hodnotou je život člověka. Život nikoli však jen jako biologické vegetování, ale jako proces, který je jednotou stránek přírodních, společenských a kulturních“ (Kučerová, 1996, s. 75).

Posunem normocentrické orientace života k orientaci egocentrické dochází k deformaci koncepce společenského života na život konzumní, orientovaný na vlastní zájem člověka lačného, nenasytného a bezohledného (Kučerová, s. 74–76).

V praktické části naší bakalářské práce byla v dotazníku použita hierarchie hodnot (Sak, 2000), sestavená v roce 1998 na základě sociologických výzkumů mládeže od 15–30 let. V roce 2002 byly ve výzkumu zaznamenány zřetelné posuny v preferencích hodnot (Sak, 2004). Zdraví je nejvyšší hodnotou v obou výzkumech, výrazný posun je u hodnoty svoboda, která se posunula z osmé pozice na pátou.

HIERARCHIE HODNOT MLÁDEŽE (Sak, 2000)

Pořadí hodnot v hodnotovém žebříčku mládeže ve věku 15–30 let.

1. **Zdraví** – je výrazem uvědomění, že zdraví je předpokladem všech dalších aktivit a základem spokojenosti.
2. **Mír** – znamená pro lidské společenství totéž co zdraví pro jedince. Mír je předpokladem života a rozvoje lidského společenství. Hodnotou mír, vyjadřuje jedinec svůj sociální rozměr.
3. **Láska** – předpokladem reprodukce lidského rodu je láska mezi pohlavími a láska rodičovská.
4. **Životní partner** – tato hodnota předstihuje hodnoty před rodinou a dětmi. U mládeže se projevují tendence ze západoevropských zemí, znamenající odkládání uzavírání sňatků a preferování soužití bez manželství s následným snižováním počtu narozených dětí.
5. **Životní prostředí** – mladá generace prostřednictvím různých sdružení vitalizuje na české politické scéně ekologický rozměr života.
6. **Přátelství** – je pozoruhodné, že na prvních šesti místech jsou globální hodnoty a hodnoty spojené s mezilidskými vztahy.
7. **Rodina, děti** – jsou tradiční hodnotou české společnosti všech sociálních skupin a vrstev. Po listopadovém převratu došlo k zásadnímu zlomu v podmínkách pro život mladých rodin. Bytová výstavba se radikálně snížila, dřívější množství podnikových, družstevně stabilizačních bytů neexistují, ceny bytů stouply tak, že pro mladé lidi s průměrnými příjmy jsou nedostupné. Tato situace vytváří tlak na rodiče k podpoře dětí za hranice dospělosti.
8. **Svoboda** – charakteristika současného společenského uspořádání v protikladu k předchozí totalitní společnosti. Absence svobody je uváděna jako jeden

z hlavních negativ předlistopadové společnosti, po listopadu 1989 je všemi věkovými kategoriemi uváděna jako nejvýznamnější pozitivum nové demokratické společnosti.

9. **Pravda, poznání** – jsou abstraktní hodnoty, které nabývají na významu teprve na určitém stupni sociálního zrání a individuálního duchovního vývoje.
10. **Zajímavá práce** – pro více než pro polovinu mladých lidí má zajímavá práce průměrný či méně nadprůměrný význam. Zajímavá práce je hodnota s odlišným významem. Pro některé mladé lidi je práce pouze prostředkem k získání peněz a svou realizaci vidí jen v čase mimo práci a v aktivitách ve volném čase. Pro druhý typ mladých lidí je práce důležitou sférou seberealizace, a proto je pro jejich život důležité, aby byla zajímavá. Oba přístupy k práci jsou ve společnosti hojně zastoupeny, ve vztahu k této hodnotě se ukazuje značná diferencovanost.
11. **Demokracie** – je do určité míry realizací svobody ve sféře uspořádání společnosti a mechanismů jejího fungování. Tato hodnota má jednak návaznost na svobodu, ale také na hodnoty, které jsou vztaženy ke společnosti. Demokracie je z hodnot, které mají vztah ke společnosti na nejvyšším pořadí hodnotového žebříčku.
12. **Plat** – patří k hodnotám spjatých s každodenností člověka. Hodnotový vztah je u každého jedince individuální.
13. **Rozvoj osobnosti** – hodnota směřuje jedince k určité kvalitě životního způsobu ve všech oblastech lidské činnosti. Je determinován rozvojem schopností, dovedností, znalostí a vhledu člověka. Je významnou součástí společenského systému, jeho kulturní, duchovní, vědecké, politické a ekonomické oblasti. Hodnota „rozvoj osobnosti“ patří k hybné síle vývoje lidské civilizace.
14. **Úspěšnost v zaměstnání** – význam úspěšnosti v zaměstnání je mezi mladými lidmi značně diferencován. Souvisí s ekonomickou integrací mládeže v oblasti pracovní sféry, je významným prvkem ekonomické transformace.
15. **Vzdělání** – má výrazně účelovou složku, je prostředkem k získání kvalifikace pro výkon povolání, společenské prestiže a statutu, finančních prostředků atd. Je také cílovou hodnotou v procesu vzdělávání.
16. **Být užitečný druhým lidem** – ze sociálního hlediska je mezi mladými lidmi na nejsilnější pozici. Vyjadřuje bezprostřední vztah k druhému člověku, zeslabuje přirozený egocentrismus a egoismus jedince. Představuje „sociální bohatství“ společnosti s motivací k lidské solidaritě.

17. **Uspokojování svých zájmů a koníčků** – jedná se o hodnotu spojenou s volným časem mládeže.
18. **Majetek** – význam majetku je mezi mládeží značně rozdílný, což se zásadně projevuje v orientacích mládeže. Vysoký stupeň hodnoty souvisí s celkovou materiální a egocentrickou orientací jedince.
19. **Společenská prestiž** – tato hodnota je mládeží rovněž hodně diferencovaná. Jen malý počet jedinců přikládá hodnotě nejvyšší význam. Poměrně hodně mladých lidí hodnotí význam této hodnoty nejnižším stupněm. Společenská prestiž je spojována se značkou auta, účastí na společenských událostech uměleckého a mediálního světa s projevy konzumní společnosti, proto dochází k vyhraněnosti této hodnoty mladou generací.
20. **Soukromé podnikání** – tržní hospodářství otevřelo možnost podnikání, avšak z hodnot nově vzniklé demokratické společnosti je podnikání v hodnotovém žebříčku postaveno nejnižší.
21. **Veřejně prospěšná práce** – je spojena s tlakem minulého režimu, kdy takto vynucené aktivity byly chápány jako důkaz podpory občanů totalitního režimu.
22. **Bůh** – Kde hledat Boha? Je nutné nalézt guru? Potřebuji kněze při hledání Boha? Jaké duchovní techniky využívat při duchovní seberealizaci a hledání Boha? To jsou otázky, které se opakují v duchovní a náboženské literatuře všech dob.
23. **Politická angažovanost** – zaujímá poslední místo v hierarchii hodnot mládeže. V padesátých a sedmdesátých letech byl zájem o politický život nahrazován vynucenými a formálními aktivitami s následnou degradací veškeré politické angažovanosti. Po listopadové revoluci dochází k mohutné explozi zájmu občanů o politický život, ale po jejich neuspokojeném očekávání politický zájem a aktivity opět poklesly.

1.3 K základním pojmům

V publikaci se Kučerová (1996) také zabývá axiologickým problémem s interpretací základních pojmů.

Axiologie je moderní filozofická disciplína zabývající se podstatou hodnot, podílem subjektu a objektu na vzniku hodnot, platností hodnot, procesem hodnocení ve vztahu k poznání z hlediska gnozeologie a psychologie, logiky a hierarchie hodnot (Kučerová, 1996, s. 47).

Pojmem **HODNOTA** „označujeme nejen to, co je k životu nutné, potřebné a užitečné, ale i to, čeho si vážíme, co obdivujeme, co ctíme, i to, co milujeme, co je nám drahé, milé a co je blízké našemu srdci“ (Kučerová, 1996, s. 45–46).

Sociologie vysvětluje pojem hodnota jako „Představy jednotlivců a skupin týkající se toho, co je žádoucí, správné, dobré nebo špatné. Rozdílné hodnoty jsou klíčovým aspektem rozmanitosti lidských kultur. Kultura, v níž jednotlivci žijí, ovlivňuje jejich hodnotový žebříček (Giddens, 2013, s. 981).

Hodnotová orientace (hodnotový systém) je soubor hodnot hierarchicky uspořádaných na základě reálné hodnotové důležitosti jedince, sdílený určitou populační skupinou a společností v určitém období. Speciální výzkumy objasňují rozdíly v hodnotových orientacích mladé generace a dospělých. Hodnotový systém současné mládeže a společnosti se po roce 1989 výrazně změnil (Průcha, Walterová, Mareš, 2013).

Kultura „je suma lidských výtvorů, výsledků lidské tvořivé činnosti, které jsou předávány nastupující generaci v procesu výchovy.“ Všeobecná axiologie je základem výchovného procesu, který má za úkol obohacovat a rozvíjet lidské hodnocení na vyšší úroveň a poskytovat předpoklady pro zrání a růst osobnosti. Co se člověku nejeví jako hodnota, nemůže být podnětem jeho vědomé činnosti. (Kučerová, 1996, s. 169). **Kulturnost** vyjadřuje vysokou míru kvality výtvorů a činností, rozvoje lidských schopností a sil (Kučerová, 1996, s. 169).

Vznik slova kultura a význam pojmu kultura, definuje na svých přednáškách UTB ve Zlíně také (Staňková, 2018).

Slovo **kultura** vzniká z latinského základu *colo- colore* – obdělávání zemědělské půdy. **Cicero** (1. st. př. n. l.) v Tuskulských hovorech **nazval filozofii kulturou ducha** a tím dal základ k pojetí kultury jako charakteristiky lidské vzdělanosti; (Staňková, 2018). Co je kultura? Kultura je souhrn hmotných a duchovních hodnot, z nichž hmotné hodnoty představují např. stavby, sochy, obrazy, zahrady, parky, knihy, nábytek a zařízení, nádoby, oděv, zbraně, nástroje, šperky, vozy, technika, spotřební předměty, peníze..., duchovní hodnoty pak obyčej, zvyky, právo, morální normy, umění, náboženské představy, filozofické a vědecké názory, politiku, ideje, technologie, výchovu, vzdělání atd. (Staňková, 2018).

Dále také rozlišuje širší pojetí kultury – kultura je všechno, co vytváří lidská civilizace a v užším pojetí – je pojem kultura, kulturou určitého společenství, projevující se především v jejich chování, postojích a tvořivosti (Staňková, 2018).

Oblíbená definice R. F. Murphyho – kultura je celistvý systém významů, hodnot a společenských norem, kterými se řídí členové dané společnosti a které prostřednictvím socializace předávají dalším generacím (Staňková, 2018).

Kulturní vzorce (standards) – jsou způsoby chování, uznávaných hodnot, norem a komunikačních zvyklostí, které jsou charakteristické pro určité etnikum nebo kulturu určité země. Jsou generačně předávány a udržují se trvale v historickém vývoji (Staňková, 2018).

„Výchova je záměrné, cílevědomé působení, které se projevuje všestranným formováním osobnosti a má adaptační, anticipační a permanentní charakter. Je to specificky lidská činnost“ (Grecmanová, 2002, s. 50).

Záměrnost a cílevědomost výchovy autorka spatřuje především v promyšleně vytyčeném výchovném ideálu, o který usilujeme. Tato perspektiva uděluje výchovnému působení rámec a směr. Všestranné formování člověka je potřebou k harmonickému rozvoji stránky duševní, afektivní, kognitivní a fyzické. Z hlediska obsahu jde o rovnoměrné zastoupení složky rozumové, tělesné, pracovní, etické a estetické. Adaptační (přizpůsobovací) charakter výchovy znamená zaměření výchovného procesu na potřeby současnosti a anticipace se ztotožňuje s předvídaním kvalit a vývoje lidského poznání do budoucna. Permanentní působení je trvalé, nepřetržité a stálé výchovné působení na jedince (Grecmanová, 2002).

Autorka v definici charakterizuje výchovu také jako specificky lidskou činnost, která se však může realizovat pouze za příznivých podmínek:

- upřímnost a opravdovost ze strany vychovatele;
- důvěra a respekt, uznání pocitů vychovávaného;
- umění empatie vůči vychovávanému.

Dle publikace Kučerové (1996), je proces **hodnocení** v axiologii volbou mezi kvalitami, výběrem a odmítáním na základě určitých standardů a kritérií. Procesem hodnocení soudíme, což je vyjádření vztahu mezi dvěma pojmy (Kučerová, 1996).

*„Je-li hodnocení řízeno převážně citem, platí totéž o **poznání**, které je vedeno zájmem, citem, snahou, touhou vědět, zvědavostí a láskou k pravdě“* (Kučerová, 1996, s. 63).

V Andragogickém slovníku autorů Průchy a Vetešky, je **hodnota** formulována jako jeden ze základních pojmů ekonomie, filozofie a sociologie. Pro andragogiku a pedagogiku jde o významný koncept, který má uplatnění v psychologii: *„Hodnota je uznávaná vlastnost (kvalita, významnost, důležitost), kterou lidé přisuzují objektům, jevům, procesům,*

událostem, společnosti. Hodnoty jsou sdíleny jednotlivci, skupinami, národy, populacemi zemí. Jsou přenášeny mezi generacemi a lidé si je osvojují prostřednictvím socializace a enkulturace“ (Průcha, Veteška, 2012, s. 119).

Hodnotová orientace vyjadřuje hierarchické uspořádání hodnot od nejvýznamnějších k méně významným ve vědomí jednotlivce a společnosti. Liší se v závislosti na pohlaví, věku, socioekonomickém postavení a úrovni vzdělání (Průcha, Veteška, 2012, s. 119).

V Pedagogickém slovníku autorů Průcha, Walterová, Mareš (2013), je v sociálně-psychologickém pojetí **hodnota** míra důležitosti nebo ocenění, kterou jedinec připisuje určitým jevům, věcem, symbolům, jiným lidem aj.

Hodnotové orientace jsou osvojovány v procesech socializace a enkulturace. Některé hodnoty jsou sdíleny celými skupinami nebo celou společností.

Morální hodnoty mají trvalou, „absolutní“ platnost, jiné jsou proměnlivé nebo krátkodobé (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 91–92).

Z pedagogického hlediska jsou důležité:

- **hodnotové systémy** mládeže (hierarchie hodnot);
- **vzdělání** jako společenská hodnota, které společnost přisuzuje významnou roli pro život jedince a rozvoj společnosti;
- **hodnoty a postoje** jako součást cílů a obsahů RVP (Průcha, Walterová, Mareš, 2013).

Filozofie a etika

Filozofie je matkou všech věd. Pojem filozofie vznikl složením dvou řeckých slov – „filein“ – milovat a „sofia“ – moudrost. Filozof je tedy milovník moudrosti, lovec pravdy. Myšlenky velkých filozofů (Sokrates, Pythagoras) nezastarávají a tím nejcitovanějším je dodnes Platón (Bujáčková, 2015).

Především Platón výchovu směřoval filozoficko-etickým směrem. Zásadní myšlenkou byla výchova občanů k vlastní zodpovědnosti, která se projeví v úspěšném zvládnání sociálních funkcí. Cílem života je dle antických filozofů život podle mravních zásad. Filozofové vždy kladli velký důraz na shodu slov a činů (Jůva, 1997).

Filozofie a etika určují rozměr a náplň sociální pedagogice jako životní pomoci. Filozofie tvoří myšlenkový základ (program), etika tento program uskutečňuje. *„Etika je systém mravních norem tvořících základ společnosti, vymezujících postavení člověka ve společnosti a poskytujících kritéria jeho morálního jednání“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 71).*

Mravní výchova

„*Mravní výchova je výchovné působení na žáka, jeho rozum, představy, postoje, city, vůli a jednání, aby byly v souladu s obecně uznávanými zásadami etiky*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 160–161).

Mravní výchova vychází z humanistických tradic a mravních hodnot, především k úctě k životu a lidem, lidské práci a kultuře, respektu k pravdě, spravedlnosti atd.

V některých zemích má mravní výchova postavení samostatného předmětu (etika) nebo části předmětu (náboženství). V našem školství probíhá diskuse o zařazení etické výchovy jako nového oboru v RVP. Účelem je boj proti sociálně patologickým jevům a šikaně (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 160–161).

Filozofie výchovy

„*Filozofická disciplína zabývající se podstatou procesu a cíli výchovy.*“ Rozvoj je uskutečňován ve třech hlavních směrech: 1. komplexní nazírání na svět výchovy (koncepte vychovatelnosti člověka, životního smyslu a rozvoje); 2. metodologické otázky zkoumání výchovných jevů, možnosti lidského poznání, sjednocení a přenosu znalostí; 3. etické otázky výchovy, úcta k lidskému životu a světu hodnot, určujících normativní strukturu cílů a povahu výchovy (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 78).

„**Etika** (z řec. *ethos* = obyčej, mrav) – *teorie morálky* (Kučerová, 1996, s. 84).

„**Mravnost** lze chápat jako stálý apel na pokračující zlidšťování života, na překonávání daného ve jménu ideálů humanismu.“

„**Morálka** – souhrn pravidel pro lidské jednání, které se pokládá v daném místě a čase za žádoucí a závazné“

„**Ctnost** – je rozumnost, pravé vědění o dobru, říkali Sokrates a Platón, ctnost je nezávislost na vnějších věcech, soběstačnost osobnosti, bezpotřebnost, hlásali kynikové, ctnost je sebeovládání, neochvějnost a statečnost učili stoikové.“

„**Zlaté pravidlo**“ **morálky** – „*Co nemáš ty rád, nečiň druhému*“ (Kučerová, 1996, s. 84–85).

Co je etická hodnota?

„*Etické hodnoty nabývá jev, který v dané situaci přispívá k integraci jedince do společnosti, k rozvoji lidského života, vede k vyšším stupňům humanizace a kultury, uvolňuje lidské pozitivní, tvořivé, duchovní síly*“ (Kučerová, 1996, s. 86).

Stabilizovaná etická hodnota je norma.

Předmětem etického hodnocení je lidský život jako celek.

„Překonávat zlé dobrým a dobré lepším“, říká T. G. Masaryk (Kučerová, 1996 s. 86).

„**Estetika – věda o smyslovém poznání**“, cílem je postřehnout dokonalost prostřednictvím smyslů (Kučerová, 1996 s. 125).

Pokud prožíváme radost, hovoříme o kráse. „**Krása je tedy jistá životní zkušenost, zážitek intenzivního života, zážitek rozmachu a harmonie vnitřních sil**“ (Kučerová, 1996, s. 126).

Estetickou hodnotou rozumíme nejen lidské výtvary, ale také přírodu – podmínku a průvodkyni lidské existence (Kučerová, 1996).

Umění je nejintenzivnějším, nejbohatším, prostředkem vyjádření estetického vztahu člověka k realitě.

Hodnotový nihilismus svědčí o hluboké neúctě k člověku (Kučerová, 1996, s. 128).

Tržní společnost s vysokou materiální úrovní, vnesla do lidského života falešnou soustavu hodnot, která neuznává vnitřní duchovní bohatství člověka. Honba za ziskem, úspěchem a kariérou je zdrojem vulgárního materialismu, konzumentského hédonismu s praxí nečestnosti, protekce, úplatkářství, korupce, teroru a zločinu (Kučerová, 1996 s. 153).

Estetické hodnoty jsou životní energií ducha, bez nich se nemůže zdravě a plně vyvinout. Ztráta živého a zdravého přírodního prostředí souvisí se ztrátou svobodného a podněcujícího kulturního prostředí, obojí ohrožuje lidskou existenci (Kučerová, 1996).

Estetická výchova má zabránit nebezpečí nepřirozeného vývoje člověka, má vrátit lidské osobnosti harmonii, celistvost a krásu. Estetická výchova má za úkol vést člověka od primitivního smyslového dráždění ke kultivovanému smyslovému požitku. Ten ovšem není možný bez součinnosti s estetickým vnímáním, v němž se teprve projeví jeho pravý význam (Kučerová, 1996).

„**Estetické vnímání je klíčový pojem výchovy ke kráse a k umění**. Estetické vnímání nelze chápat jako pouhý smyslový odraz vnější skutečnosti – je to proces, v němž se uplatňuje silný prvek hodnocení a s ním celý individuální svět představ, emocí a zkušeností“ (Kučerová, 1996 s. 154).

Estetické vnímání se rozvíjí kulturou fantazie a citů. Estetický předmět je možné si osvojit pouze citovým požitkem, který nejsilněji poznamenává osobnost. Vlivem informovanosti o estetických hodnotách a znalostí o umění, se spontánní citový požitek stává požitkem uvědomělým (Kučerová, 1996).

2 HODNOTY JAKO VÝZNAMNÁ ČÁST VÝCHOVY A VZDĚLÁVÁNÍ

V zájmu dalšího rozvoje a uchování kulturních hodnot, má výchova dvojí cíl:

- prosperitu společnosti;
- přiměřené a žádoucí chování členů společnosti a jejich optimální rozvoj.

Přenos kultury má významný historický rozměr, který dokládají dějiny lidské kultury včetně dějin výchovy a pedagogiky. Společenský rozsah, cíle a prostředky, skupinové výchovné působení, všechno je společensko-historicky podmíněno (Kučerová, 1996).

„Hodnotovým kultivačním procesem se jedinec stává osobností“ (Kučerová, 1996 s. 175).

2.1 Historie hodnot

Historii hodnot lze sledovat prostřednictvím filozofických myšlenek od antické doby až po současné koncepce hodnot. Sokrates, Platón a Aristoteles jsou hlavními představiteli klasického období antické filozofie.

Sokrates (469–399 př. n. l.) byl prvním filozofem, který usiloval o správné definování laických hodnot. K vyhledávání definic použil metodu systematicky vedeného dialogu, kdy argumenty a protiargumenty měly směřovat k výsledku debaty, přičemž obě strany se snažily nalézt chyby v argumentaci soka (Störig, 1992).

Filozof se domníval, že předpokladem ctnosti a mravnosti je vědění, které je donucovací silou udělat to, co je dobré. Sokrates věřil, že vědění činí člověka svobodným. Jediné dobro je vědění, jediné zlo je nevědomost. Každý člověk má mít právo na kritiku. Položil základy dialogu a komunikaci (Störig, 1992).

V antické filozofii byly ustanoveny tyto základní ctnosti: samostatnost myšlení, kritické myšlení, schopnost klást otázky a nalézt odpovědi. Jeho nejslavnějším výrokem je slavné *„Vím, že nic nevím.“* Sokrates pochopil, že člověk nemůže vědět všechno. Dalším slavným výrokem *„Poznej sama sebe,“* zdůraznil, že nejvíce bychom měli znát své vlastní nitro a svůj vnitřní hlas (daimonion), a až poté zkoumat jiné a okolní věci. Za své názory byl Sokrates odsouzen k smrti (Störig, 1992).

Platón (427–347 př. n. l.) byl žákem Sokrata, navázal na jeho učení. Kromě *Obrany Sokrata* a *Listů*, byla všechna jeho díla psána formou dialogů. Po Sokratově popravě spolu s dalšími jeho žáky uprchl a po návratu do Athén začal působit ve funkci učitele. Převzal od Sokrata metodu učení v rozhovorech, kterou provozoval v zahradě. Vzniklá Akademie

byla školicím centrem, ve kterém Platón vyučoval zdarma, pojem akademie se zachoval dodnes ve smyslu vysoké školy (Störig, 1992).

Platónova etika je spojením idey nejvyššího dobra s názorem, že na světě idejí se člověk podílí nesmrtelnou duší. Nejvyšší dobro je nadřazeno všemu ostatnímu jako nejvyšší cíl člověka (Störig, 1992).

Ctnost je stav, v němž se duše tomuto cíli nejvíce přibližuje. Základem skutečných ctností je vědění. Platón rozvinul učení Sokrata, rozeznává čtyři základní zdatnosti (ctnosti); moudrost, statečnost, uměřenost a spravedlivost (Störig, 1992).

Na Platónovu etickou filozofii navázal *Aristoteles* (384–322 př. n. l.), jehož myšlenky etiky a mravnosti jsou v platnosti dodnes. Aristotelovy spisy *Etika Nikomachova* a *Etika Eudémova* se staly podkladem pro spis třetí – *Velkou etiku*, kterou Aristoteles používal ve své škole (Lykeion). Naléhal na nutnost budit v mladém člověku zájem a lásku pro pravdu, dobro a krásno a vést ho k tomu, aby pracoval nejen z povinnosti, ale i ze záliby a lásky (základ tvořivosti). Žáci se zde učili za procházky pod krytým sloupořadím. Člověk má správnou výchovou nabýt pravého vzdělání a mravní ušlechtilosti (základ humanismu). Vnitřně vyrovnaný, harmonický a stálý charakter je pro Aristotela mravním ideálem (Bujáčková, 2015).

Hodnotami se zabývali nejen někteří myslitelé, ale staly se také podstatnou součástí novodobého společenského vývoje v různých filozoficko-ideologických směrech.

Kučerová (1996) popisuje hodnotová hlediska pozitivistů Locka a Huma (přelom 17. a 18. století), kteří jako první rozlišili poznání a hodnocení jako dvě rozličné funkce.

Dále uvádí, že kriticismus německého filozofa Immanuela Kanta (přelom 18. a 19. století), otevřel novodobou filozofickou úvahu o hodnotách rozlišením hlediska ontologického od gnoseologického a oddělením hlediska axiologického. Vypracoval systém zákonitostí lidského poznání, na jehož základech propracoval samostatnou etiku a estetiku.

Podle Plhákové (2006)⁶ gnoseologickou teorii Kant uveřejnil ve svém nejvýznamnějším díle *Kritika čistého rozumu*, které je zaměřeno na poznání získané teorií a následně *Kritika praktického rozumu*, orientovaná na poznání získané morálkou – etikou. Oblastí estetiky se

⁶ PLHÁKOVÁ, Alena, 2006. *Dějiny psychologie*. Praha: Grada. ISBN 80-247-0871-X.

zabývá v díle *Kritika soudnosti* a v roce 1797 vydává *Metafyziku mravů*, v níž pojednává o otázkách práva a ctností.

Kučerová (1996) ve své knize popisuje také Kantovu metafyziku postulátů (principů), která se stala základem idealistické filozofie hodnot založené na dualismu světa fenomenálního (přírody) a světa noumenálního (člověk mravný).

Za původního zakladatele filozofie hodnot je považován idealista Rudolf Hermann Lotze (19. století), jehož filozofie vycházela z idey dobra, byl zastáncem platónské filozofie. „*Pravá a jediná skutečnost je dobro.*“ Účel světa spatřuje v realizaci hodnot, pojem hodnoty se staly hlavním předmětem jeho zkoumání (Kučerová, 1996, s. 51).

Rovněž představitelé filozofického směru existencialismu⁷, např. Friedrich Nietzsche (19. století.), hodnotovou orientaci člověka zaměřili na stránku emotivní, člověk má poznat svou pravou lidskou hodnotu, smysl svého života, vycházet z běžné skutečnosti a v duchu lidskosti žít svobodně, zodpovědně a mravně (Kučerová, 1996).

Iracionální formu poznání (intuici) zastával Wilhelm Dilthey (přelom 19. a 20. století). Rozeznával přírodovědy a duchovědy. „*Metodou duchověd je intuice, porozumění, chápání podstaty.*“ Diltheyho filozofie nevycházela z rozumu, ale ze života, který je jediným pramenem hodnot. „*Hodnota je druh životní zkušenosti. Hodnota je to, co jsem jako člověk poznal v citu jako hodnotné*“ (Kučerová, 1996, s. 59).

John Dewey (přelom 19. a 20. století), představitel filozofického směru pragmatismu, zdůrazňoval aktivní snahu člověka měnit věci podle svého účelu. „*Poznání podle něho není jen hodnocení, ale i stanovení norem a ideálů. Poznávat znamená vážit účinky, důsledky, tedy hodnotit. Pravda je to, co se osvědčí. Kritériem pravdivosti je užitečnost*“ (Kučerová, 1996, s. 55).

Dále pak William Stern, zástupce personalismu⁸, který založil moderní teorii hodnot nábožensky zaměřenou. Základem personalistické filozofie je vztah mezi Bohem a člověkem, který je teandrický (sjednocující božství a lidství v jedné osobě). Úkolem člověka je maximální rozvíjení svého vlastního vnitřního bohatství (Kučerová, 1996).

⁷ **Existencialismus** je filozofický a umělecký směr, který vznikl po první světové válce v Německu. K rozšíření tohoto směru došlo především díky francouzským představitelům ve čtyřicátých letech 20. století a po druhé světové válce.

⁸ **Personalismus**, z lat. persona, osoba, je moderní filozofický směr či postoj, který zdůrazňuje jedinečný význam každé lidské osoby a zároveň jejich vztahů ve společnosti. Vychází z humanismu (zejména křesťanského) a staví se jak proti individualismu, tak proti různým podobám kolektivismu a totalitarismu.

Vasilij Petrovič Tugarinov, reprezentant marxismu⁹, jehož Kučerová ve své knize spojuje s obdobím utváření axiologie poznamenané dogmatismem. „*Hodnotami jsou přírodní a společenské jevy, které znamenají životní nebo kulturní blaho pro lidi určité společnosti*“ (Kučerová, 1996, s. 58).

Do dějin historie hodnot zařazuje Kučerová (1996), také Jiřinu Popelovou, která svou kritikou poukázala na skutečnost, že marxisté se zabývali pouze ekonomickými hodnotami. Kulturní hodnoty nepovažovali za důležité, neboť nejsou věčné a jsou závislé na ekonomicko-společenských podmínkách.

Popelová doporučuje v kulturní oblasti rozlišit:

- užitnou hodnotu – *odpovídá lidské potřebě;*
- krystalickou hodnotu – *hromadění výsledků kulturního vývoje.*

Problematika hodnot se v naší filozofii 60. let 20. století dočkala jisté rehabilitace, avšak s příchodem normalizace komunistického totalitního režimu byly veškeré snahy o rozvoj axiologie pozastaveny. Po sametové revoluci v roce 1989 s příchodem demokracie se otevírá nová cesta poznání v oblasti axiologie (Kučerová, 1996).

2.2 Etika jako základ hodnot ve výchově

T. G. Masaryk (1968) v knize *Ideály humanitní*, rozebírá mj. otázku náboženství a mravnosti.

Samotný výraz „humanitní člověk“ je dnes dle Masaryka někdo, kdo byl ve středověku nazýván „křesťanem“.

Existuje rozdíl mezi náboženstvím a mravností. Myslet, že ten, kdo vyznává náboženství, je mravný, je omyl. Mravnost potřebujeme ve svém styku s bližním, je to poměr člověka k člověku. Náboženství vzniká z poměru člověka k celému světu, zvláště k Bohu. Zaujímá tedy širší rozměr než mravnost, která by měla být základem. Náboženství se nemá ztotožňovat s teorií – církevním učením. Rozlišujeme tedy etiku náboženskou od teologické a církevní.

⁹ **Marxismus** je politická praxe, filozofický a ideologický směr, který založil Karl Marx a v některých směrech rozvinul Friedrich Engels. Základním dílem politické ekonomie marxismu je *Kapitál*.

Co má rozhodovat o mé mravnosti? Mohu já vyvodit zásady mravnosti ze svého rozumu, či z citu? Představitelem etiky založené na rozumu je Kant. Jeho kategorický imperativ – vrozené vnitřní vědomí toho, co má být; pochází z čistého rozumu. Tomuto tvrzení oponuje Hume: „*Ne na rozumu, nýbrž na sympatii, na humanitě, na lásce je založena mravnost. Mít se rád – to je kodex vší mravnosti*“ (T. G. Masaryk, 1968).

Masaryk sympatizuje s těmi, kteří zakládají mravnost na citu, konstatuje: „*Citová etika se nesmí ztrácet v citech. Myslím tedy, že soulad citu s rozumem a do jisté míry převládání citů nám bude základem morálky*“ (T. G. Masaryk, 1968).

Staré uznané pravidlo je základem i moderní mravnosti: „*Miluj bližního svého jako sebe samého!*“ Kdo je bližním? Dle Masaryka – ideál humanitní, jenž má pro nás dvojí smysl: Ideál lidskosti, být člověkem a ohled na společnost v nejširším rozsahu. Humanita, jakožto láska ke společnosti, se snadno stává abstraktní, ale láska k bližnímu je účinná, vztahuje se k našim nejbližším (rodina). Nejbližší z bližních jsou děti.

Už dávno bylo řečeno: „*Cti otce svého i matku svou!*“ Dle Masaryka máme k tomu přidat: „*A měj úctu k duši svého dítěte!*“ *Pamatuj na budoucí generace! Naše láska budiž tedy vzájemná.*“ (T. G. Masaryk, 1968)

T. G. Masaryk, citace:

„*Nepotřebujeme mravnosti a náboženství abstraktně, v soustavách a v knihách, ale v životě, v hospodaření a v politice. Etika není pro psací stůl, náboženství není pro kostel.*“
„*V tom chybují filosofové i theologové: theologie není náboženstvím, jen teorií náboženství; filosofie může nahradit theologii, ale nedovede nahradit náboženství.*“

Libor Prudký je autorem publikace *Studie o hodnotách*, jejímž cílem je ukázat na nekonečné možnosti chápání hodnot a přiblížit možné přístupy k porovnávání platných hodnot s žádoucími. Filozofický a etický výklad hodnot pokládá autor za stěžejní a z hlediska vyjasnění filozofických východisek za základní. Cesta k podstatné dimenzi hodnot, co má být, co je dobré a pravdivé vede do hloubky filozofických zdrojů etických hodnot.

Rozhodování člověka je nemyslitelné bez respektování hodnot a hodnotových postojů a s nimi spojených pravidel, z nichž jsou klíčové soubory právních a etických norem. Etické hodnoty jsou vždy spojeny s globálním hodnotovým a kulturním společenským prostředím vázaným tradicemi a historickým vývojem s aktuálními představami o poslání současné společnosti (Prudký, 2009). Etické hodnoty a normy musí vymezovat vzájemné vztahy mezi lidmi v rámci osob, skupin a společenství a zahrnovat určité meze nebo

hranice jednání, které nemají být překročeny. Pozitivně motivované vztahy k hodnotám víry, přesvědčení a odpovědnosti umožňují sdílení společenských hodnot se zárukou udržitelného vývoje (Prudký, 2009).

Etické hodnoty a normy jsou spojovány s lidskými činnostmi, a to zejména s těmi, které se významně podílí na vytváření mezilidských vztahů, šíření etických hodnot, jejich pochopení, osvojení a přijetí nejen v životě jedince, ale i v průběhu vývoje lidské společnosti (Prudký, 2009).

Prudký (2009) etické hodnoty vyjadřuje pojmy: „mrvnost“, „slušnost“, „lidskost“ a další, které jsou spjaty s etickými normami kladného hodnotového postoje vědomí, chování, odpovědnosti a jazykového projevu při komunikaci (Prudký, 2009).

Etické normy mají zajišťovat kvalitu lidského života především kvalitou mezilidských vztahů výchovou mladé generace k pozitivním hodnotám, jakými jsou např. pravda, láska, úcta, tolerance a solidarita, skromnost, pokora atd. (Prudký, 2009).

Emanuel Byrtus (2012), v knize *Hodnoty lidství* nabádá čtenáře, aby se stali vědomými tvůrci kvality svého života a šířili hodnoty lidství, které podporují život. Jsme tvůrci světa, kterého jsme součástí.

Projevy kvality lásky – vědomí lásky je naší přirozeností. Již v dětství se začne vytvářet návyk nevyvolávat žádné konflikty a raději se přizpůsobovat lidem i okolnostem. Vytváříme zdání klidu, imitaci pohody, objevuje se předstírané vědomí lásky. Manipulaci a podmanění čelíme pasivitou. Postupně přibývá nerozhodností, vyhýbáme se řešení zvláště v citových situacích. S rostoucím tlakem narůstá touha uchovat zdání pohody, kterou podvědomě chráníme jako pravdu (Byrtus, 2012).

Abychom se uvolnili z chybných přesvědčení myslí, lpění na klidu a pohodě, jež v nás umrtvuje život, je nutné aktivovat své pocity prožíváním plné přítomnosti – Bdělosti. „*V plné Bdělosti a s vědomím Lásky cítím a následuji vnitřní impulsy ke Správným činům*“ (Byrtus, 2012 s. 155). Láska je nekonečný proud energie, jež vše spojuje a vyživuje. Provází nás celým životem. Vědomí lásky není lidskou slabostí, ale pevnou silou, která pevně stojí ve svých hodnotách, které realizuje.

Rozdíl mezi etickou a právní normou vysvětluje Bujáčková (2015), následovně:

- Etická norma – požadované pravidlo chování, sankcí jsou pomluvy a odsouzení;
- Právní norma – je zakotvena v legislativě a vynutitelná státní mocí.

„Etické hodnoty nabývá jev, který v dané situaci přispívá k integraci jedince do společnosti, k rozvoji lidského života, vede k vyšším stupňům humanizace a kultury, uvolňuje lidské pozitivní, tvořivé, duchovní síly“ (Kučerová, 1996).

2.3 Hodnotové orientace a jejich využití ve výchově

Jednání člověka je motivováno jeho potřebami, zájmy a postoji k hodnotám v kontextu s jejich významovou preferencí. Sestavený žebříček hodnot pak spolu s hodnotovými souvislostmi a vztahy tvoří hodnotovou orientaci člověka (Sak, 2000).

Autor ve svých výzkumech rozlišuje sedm oblastí hodnotové orientace mládeže:

- globální orientace – hodnoty prosazující zájmy lidstva (zdraví, mír, environmentální podmínky);
- reprodukční orientace – hodnoty související s reprodukcí populace (rodina, děti);
- hédonistická orientace – hodnoty orientované na zájmy, záliby, přátelství;
- profesně-rozvojová orientace – hodnoty spojené s procesem vzdělávání (osobní rozvoj, úspěšnost v zaměstnání, soukromé podnikání);
- liberální orientace – hodnoty prosazující svobodu (demokracie, mír, volný trh);
- materiálně-egoistická orientace – hodnoty zaměřené na hmotné statky s orientací na vlastní prospěch (finanční prostředky, majetek, společenská prestiž);
- sociálně-hodnotová orientace – hodnoty zaměřené na altruismus (veřejně prospěšná práce, být užitečný druhým).

V oblasti výchovy je potřebné a žádoucí systematicky ovlivňovat hodnotové orientace mladé generace. Hodnoty a jejich rozvoj bývají v ČR nejčastějším tématem v rámci občanské, etické, estetické a multikulturní výchovy. V zahraničí se se „samostatnou“ výchovou k hodnotám setkáváme, nicméně i tam jsou uplatňovány charakteristické rysy mravní výchovy a výchovy charakteru, v závislosti na morálním vývoji společnosti (Průcha, 2009).

Předpokladem výchovy mládeže k hodnotám je jejich znalost. Demokratická společnost preferuje tradiční, obecně humanistické hodnoty, jež jsou základem vývoje lidské společnosti. Jsou založeny na principech dobra, krásy, svobody myšlení a jednání, rovnosti, respektu a tolerance, solidarity k slabším a znevýhodněným, včetně práva důstojného života a jeho ochrany. V modelech výchovy k hodnotám jsou uvedené principy

přenášeny a rozvíjeny edukačním procesem ke zvyšování kvality osobnosti (Průcha, 2009).

V oblasti sociologické je přenos hodnot uskutečňován společností na jedince s interakcí mezi jeho hodnotovým systémem, společenskými subjekty a společností. Jejich provázanost tvoří v souhrnu sociální zrání, které se významně podílí na jednání člověka v každodenních situacích a v celoživotní strategii.

Jedinec reaguje svou tvůrčí subjektivitou na měnící se společenské podmínky a v závislosti na své pozici modifikuje (obměňuje) na něj přenášený hodnotový systém společnosti. Tím dochází v kategorii sociálních skupin, tříd a generací k vytvoření obnoveného hodnotového systému společnosti (Sak, 2000, s. 66–67).

3 HODNOTY A JEJICH MÍSTO VE ŠKOLE A V RODINĚ

Kapitola popisuje hlavní úkoly školy a rodiny v naší demokratické společnosti. Zabývá se kulturou školy, hodnotovou koncepcí výchovy a hlavními specifickými znaky rodiny. V závěrečné části se pokusíme definovat rozdíly významnosti hodnot ve školním a rodinném prostředí.

3.1 Význam hodnot v souvislosti s výchovně-vzdělávacím procesem ve škole

Pedagogický slovník definuje školu jako organizační jednotku uskutečňující program formálního vzdělávání s hierarchiemi formálních rolí a vztahů participujících subjektů na určeném místě v daném čase (Průcha, Walterová, Mareš, 2013).

Hlavním úkolem školy je edukační činnost zaměřená na děti a mládež, posílení stability, soudržnosti a udržitelného rozvoje společnosti včetně začlenění mládeže do pracovního i občanského života. Škola se podílí na zdokonalování osobností žáků formováním jejich postojů, chování a hodnot (Průcha, 2009).

Kulturu školy tvoří učitelé, ředitelé, žáci a rodiče, kteří sdílejí společné hodnoty, postoje, normy, přesvědčení a názory. Každodenní chod školy zastává normativní funkci, projevující se v symbolech, zvycích, požadovaném chování a výchovné a vzdělávací práci ve školním klimatu. Historie školy je ovlivňována vzdělávací politikou státu, požadavky rodičů a především kulturou. Kultura školy vyjadřuje určitou specifickou vytvářenou účastníky školního života (Průcha, 2009).

Hodnotová koncepce výchovy chápe člověka jako tvůrce kultury, který je součástí a ochráncem přírody. Prvky kultury materiální i duchovní se shodují se systémovými prvky výchovy, coby prostředku společenskohistorického přenosu kultury do života nastupujících generací (Kučerová, 1996).

I. Klíma – „*Co každá generace vykonala ve vědě, v duchovní oblasti je dědictvím, které celé generace nastrádaly. Všechny generace lidstva vděčně a radostně přidávají vše, co jim v životě pomohlo, co vydobily z hlubin přírody a ducha. Dědit v tomto případě znamená uchovávat a obohacovat to, co člověku odkázaly předešlé věky poznáním a zkušeností*“ (Kučerová, 1996, s. 201).

Z pedagogického hlediska se výchova k hodnotám objevuje v rámci průřezových témat výchovy vycházejících z obecných principů, na nichž jsou vybudovány základy evropské a světové civilizace. Jde především o principy: odpovědnosti, respektu, spolehlivosti,

spravedlnosti, důvěryhodnosti, soucitu, odvahy, laskavosti, tolerance, čestnosti atd. (Průcha, 2009).

V téže publikaci autor uvádí pět základních přístupů při výchově:

- vštěpování hodnot – vedení žáků k přijetí a ztotožnění se s žádoucími normami a standardy;
- podněcování morálního vývoje – vychází z koncepce morálního vývoje L. Kohlberga, který uvádí hodnoty, jako jsou spravedlivost, slušnost, rovnost a lidská důstojnost;
- analýza hodnot – klade důraz na racionální myšlení a vědecké zkoumání hodnot;
- vyjasňování hodnot – základem metody je humanistická psychologie, vycházející ze záměru působit na žáky strategiemi, které přispívají k rozvíjení hodnot s cílem tvorby vlastního hodnotového systému;
- aktivní učení – žákům jsou předkládány specifické příležitosti jednat podle hodnot zastánců těchto přístupů. Žáci si uvědomují jednotlivé alternativy, mají možnost svobodné volby, oceňování a konzultace ohledně správnosti volby s důrazem na školní i mimoškolní aktivní jednání. Žáci se mohou aktivně zapojit prostřednictvím dlouhodobých projektů a programů (Průcha, 2009, s. 837).

3.2 Význam hodnot v souvislosti s výchovou a osobním rozvojem jedince v rodině

„Rodina je zpravidla charakterizována jako základní článek ve struktuře lidského společenství. Specifickým znakem, který ji odlišuje od jiných sociálních skupin, je její polyfunkčnost. Za hlavní jsou považovány ekonomicko-zabezpečovací, biologicko-reprodukční, emocionálně-ochranné a výchovně-socializační funkce. Jsou chápány jako úkoly, které plní rodina jednak vůči svým členům, ale také ve vztahu ke společnosti“ (Průcha, 2009, s. 487).

Základní hlediska v působení rodiny tvoří výchova a socializace dětí, utváření vhodných charakterových, emocionálních a kognitivních podmínek pro žádoucí vývoj dítěte v rodině a škole. V souvislosti s výchovným vlivem a životním stylem rodiny je uskutečňován přenos kulturních vzorců k zachování sociálně-kulturního vývoje rodiny a společnosti (Průcha, 2009).

Současná vývojová tendence evropské společnosti spěje k neoliberalismu¹⁰, což přináší řadu změn především v rodině. Jestliže dříve rodiče považovali za nejdůležitější odkaz svým dětem majetek a společenské postavení, v dnešní době je nejdůležitější hodnotou vzdělání. K nejužší ceněným hodnotám dnešní společnosti je řazena individuální svoboda, možnost volby, osobní rozvoj a sebeuplatnění. Nově se vyvíjející společnost je také charakteristická postupným přejímáním některých rodinných kompetencí státem (Průcha, 2009).

Pro zdravý vývoj dítěte je důležitá výchova v úplné rodině, ve které je zachována emocionální stabilita rodiny. Dnešní rodinu tvoří ve velké míře nemanželské páry s jedním dítětem, zvyšuje se věk rodičů, problematičtější je výchova nevlastních dětí. Jaký dopad na život rodiny a společnosti současné trendy rodiny budou mít, zůstává otázkou (Průcha, 2009).

V rodině zastávají klíčovou roli rodiče, kteří ve vztahu ke škole mohou ve vzdělávacím procesu dětí uplatňovat a prosazovat své zájmy a činit odpovědná rozhodnutí. Spolupráce rodičů se školou je zdrojem lepších vzdělávacích výsledků, vhodného výběru školy, rozvíjení lidských pracovních a finančních zdrojů včetně řešení sociálních problémů. Vedle dítěte a učitele tvoří rodiče svými názory a postoji vrchol v edukačním procesu, významně ovlivňují změny a chod školy s možností sdružovat rodiče dětí s podobnými edukačními potřebami (Průcha, 2009).

Výzkum zaměřený na výchovné hodnoty v rodině dospěl k závěru, že české rodiny preferují ve výchově samostatnost, pracovitost, slušnost, odpovědnost a vzájemnou snášlivost. Tato směsice tradičních, moderních a sociálních hodnot je v kontextu struktury preferencí ostatních sociálních skupin shodná (Průcha, 2009).

3.3 Rozdíly významnosti hodnot ve školním a rodinném prostředí

Rodina a škola jsou dvě významné sociální instituce, mající ze sociologického hlediska velmi důležité společenské funkce. Rodina zajišťuje přenos kulturního a sociálního postavení společnosti z generace na generaci, kdežto škola zabezpečuje společenské pozice na základě talentu a výkonu. Na socializaci dítěte má škola i rodina společný podíl,

¹⁰ Základní hodnotou neoliberalismu je svoboda.

z pedagogického hlediska se tyto dvě instituce liší v prioritách a požadavcích za účelem stejného společného cíle, jímž je optimální vývoj dětí (Průcha, 2009).

Optimální rodinné prostředí tvoří vnitřní stabilita rodiny s přirozenou strukturou, kulturním prostředím a civilizačním standardem.

Školní prostředí, v němž se žáci učí, by mělo vykazovat tyto znaky:

- rozvíjet konstruktivní cílené učení;
- vyvažovat osobní zkoumání s režimem školního poznávání;
- rozvíjet žákovskou regulaci učení s převzetím plné odpovědnosti;
- umožňovat učení z různých zdrojů a nabízet možnost spolupráce mezi žáky;
- přizpůsobovat školní prostředí potřebám žáků, poskytování pomoci s ohledem na stupeň jejich samostatnosti, individuální rozdíly a motivaci (Průcha, 2009).

Teoretickou část, podloženou literaturou, základními pojmy a publikacemi s danou tématikou, bychom chtěli v konečném důsledku ověřit v praktické části – kvantitativně orientovaným pedagogickým výzkumem.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 TÉMA VÝZKUMU

Praktická část zahrnuje kvantitativní výzkum zaměřený na hodnoty a jejich význam v souvislosti se školou a rodinou. Výchova, jakožto prostředek historického přenosu kultury, je hlavním nositelem hodnot do života nastupujících generací. Přijaté hodnoty mládeže tvoří obsahovou podstatu sociálních procesů a jevů. Změna společnosti po roce 1989 přinesla nejen svobodu a demokracii s tržní ekonomikou, ale také krizi hodnot a hodnocení ve všech sociálních oblastech. Je nutné převzít plnou odpovědnost všemi výchovnými pracovníky, rodiči a učiteli ke kultivaci a strukturaci takových hodnot, které povedou současnou mládež v procesu globalizace k humanizaci a ochraně přírody. V edukačním procesu je potřebné internalizovat žákům hodnoty, které z nich budou utvářet odpovědné, sebevědomé, svobodné, a tvořivé osobnosti.

Výzkumné šetření provádíme prostřednictvím sestaveného dotazníku u studentů oboru Sociální pedagogiky a Andragogiky UTB, Fakulty humanitních studií ve Zlíně.

4.1 Cíl výzkumu

Cílem našeho výzkumu je zjistit, jakou míru významnosti přisuzují studenti sociální pedagogiky a andragogiky konkrétním hodnotám ve škole a v rodině. Dále pak zjistit významovou shodu hodnot ve školním a rodinném prostředí.

Dílčí výzkumné cíle

1. Zjistit míru významnosti hodnot v souvislosti s výchovně-vzdělávacím procesem jedince ve škole.
2. Zjistit míru významnosti hodnot v souvislosti s výchovou a osobním rozvojem jedince v rodině.
3. Zjistit, do jaké míry významnosti se hodnoty shodují ve školním a rodinném prostředí.

4.2 Výzkumné otázky

1. Jaká míra významnosti je přisuzována hodnotám v souvislosti s výchovně-vzdělávacím procesem jedince ve škole?
2. Jaká míra významnosti je přisuzována hodnotám v souvislosti s výchovou a osobním rozvojem jedince v rodině?
3. Jakou mírou se hodnoty významově shodují ve školním a rodinném prostředí?

4.3 Výzkumný soubor a způsob jeho výběru

Respondenty výzkumu byli zvoleni studenti oboru Sociální pedagogiky a Andragogiky Fakulty humanitních studií UTB ve Zlíně. Motivací je skutečnost, že v naší současné společnosti ztrácejí na významu hodnoty, které souvisí s hodnotou manželského svazku a rodiny. Krize současných systémů výchovy a vzdělávání ve školství má základ v krizi hodnotových soustav a v krizi hodnocení. Příčinou je úpadek znalostí, vědomí závaznosti, zodpovědnosti a vážnosti příslušných norem. Úkolem sociálních pedagogů je mj. záměrným působením v procesu výchovy předávat především duchovní (ideální) hodnoty mladé generaci s cílem dosažení ideální humanitní společnosti v procesu globalizace. K zjištění dílčích výzkumných cílů jsme použili hierarchii hodnot mládeže ve věku 15–30 let publikace Petra Saka (2000), *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*.

4.4 Metoda sběru dat

Ke sběru dat jsme zvolili metodu dotazníkového šetření. Sestavený dotazník obsahuje celkem deset položek. První čtyři položky slouží k vytvoření kontaktu mezi respondentem a výzkumníkem. Pátá položka je zaměřena na míru významnosti hodnot v souvislosti s výchovně-vzdělávacím procesem jedince ve škole, obsah položky tvoří pořadí hodnot v hodnotovém žebříčku mládeže (Sak, 2000). Šestá a sedmá položka dotazníku jsou položkami funkcionálně psychologickými, sloužícími k odstranění nežádoucího napětí u respondentů. Osmá položka se zaměřuje na míru významnosti hodnot v souvislosti s výchovou a osobním rozvojem jedince v rodině (Sak, 2000). Devátá a desátá položka v dotazníku jsou položkami zjišťujícími mediální sledovanost problematiky školního a rodinného prostředí. Poté byl dotazník odeslán elektronickou poštou studentům oboru Sociální pedagogiky a Andragogiky Fakulty humanitních studií UTB ve Zlíně. Sběr dat probíhal pomocí webové aplikace Survio, která nám umožnila tvorbu dotazníku s rychlou a spolehlivou návratností: www.survio.com.

V elektronické podobě získaná data z portálu Survio.com, byla dále zpracována programem Microsoft Excel do tabulek a grafů, na základě kterých jsou přehledně prezentovány výsledky výzkumu.

5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

V tabulkách uvádíme relativní četnost, kterou pro lepší představivost prezentujeme také v grafech. Tabulky i grafy se stejným číselným označením zachycují totožný problém. Položky dotazníku uvádíme pod čísly.

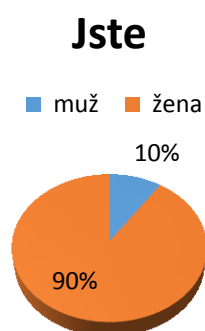
5.1 Identifikace respondentů

Po vyplnění anonymního dotazníku bylo provedeno vyhodnocení všech odpovědí s těmito výsledky:

1. Jste

Tabulka 1: Jste

Možnost	Odpověď	relativní četnost (%)
muž	10	9,5 %
žena	95	90,5 %
celkem odpovědělo	105	

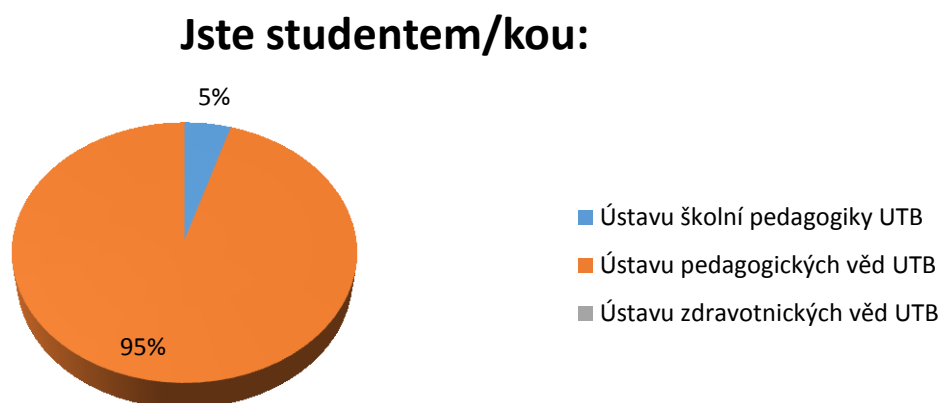
Graf 1: Jste muž či žena?

Z tabulky a grafu je patrné, že na položku v dotazníku odpovědělo 105 respondentů, z toho 90 % žen, 10% mužů. Vysoký podíl žen, které odpovídaly na dotazník, nesouvisí s větším zájmem o tuto problematiku, ale s malým zastoupením mužské populace studujících sociální pedagogiku.

2. Jste studentem/kou?

Tabulka 2: Jste studentem/kou?

Možnost	Odpověď	relativní četnost (%)
Ústavu školní pedagogiky UTB	5	4,8 %
Ústavu pedagogických věd UTB	100	95,2 %
Ústavu zdravotnických věd UTB	0	0,0 %
celkem odpovědělo	105	

Graf 2: Jste studentem/kou

Dotazníkovou položkou se zabývalo 105 respondentů, z toho 95 % studentů Ústavu pedagogických věd UTB a 5% studentů Ústavu školní pedagogiky UTB. Ústav zdravotnických věd UTB se dotazníkového šetření neúčastnil.

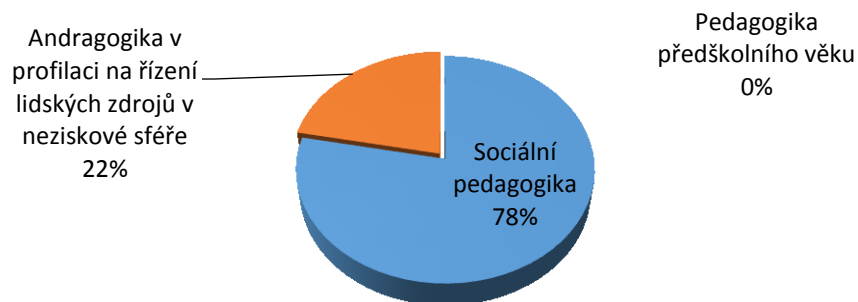
3. Jste studentem/kou oboru?

Tabulka 3: Jste studentem/kou oboru?

možnost	odpověď	relativní četnost (%)
Sociální pedagogika	82	78,1 %
Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře	23	21,9 %
Pedagogika předškolního věku	0	0,0 %
celkem odpovědělo	105	

Na položku odpovědělo 105 respondentů, z toho 78 % studentů sociální pedagogiky, 22% studentů andragogiky. Studenti pedagogiky předškolního věku se dotazníkového šetření

Jste studentem/kou oboru:

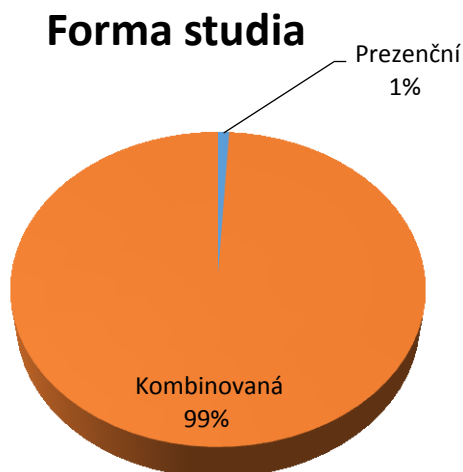
Graf 3: Jste studentem/kou oboru?

nezúčastnili.

4. Forma studia

Tabulka 4: Forma studia

možnost	odpověď	relativní četnost (%)
Prezenční	1	1,0 %
Kombinovaná	104	99,0 %
celkem odpovědělo	105	

Graf 4: Forma studia

Na položku v dotazníku odpovědělo 105 respondentů, z toho 99 % studentů kombinované formy studia a 1 % studentů prezenčního studia.

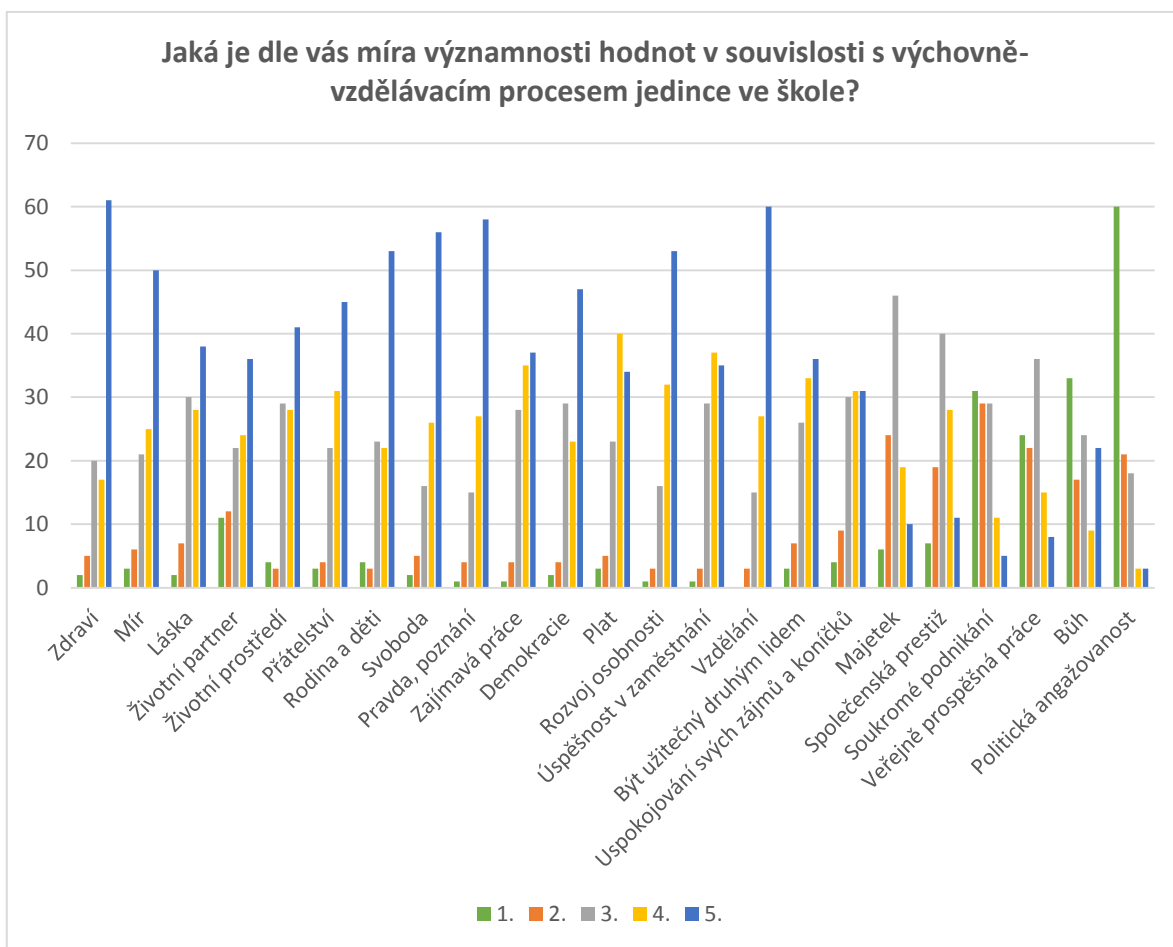
5. Jaká je dle vás míra významnosti hodnot v souvislosti s výchovně-vzdělávacím procesem jedince ve škole?

Nápověda k otázce: U každé hodnoty označte stupeň významnosti (1 – nejmenší význam, 5 – největší význam)

Tabulka 5: Míra významnosti hodnot v souvislosti s výchovně-vzdělávacím procesem jedince ve škole.

možnost	1.	2.	3.	4.	5.
Zdraví	2	5	20	17	61
Vzdělání	0	3	15	27	60
Pravda, poznání	1	4	15	27	58
Svoboda	2	5	16	26	56
Rodina a děti	4	3	23	22	53
Rozvoj osobnosti	1	3	16	32	53
Mír	3	6	21	25	50
Demokracie	2	4	29	23	47
Přátelství	3	4	22	31	45
Životní prostředí	4	3	29	28	41
Láska	2	7	30	28	38
Zajímavá práce	1	4	28	35	37
Životní partner	11	12	22	24	36
Být užitečný druhým lidem	3	7	26	33	36
Úspěšnost v zaměstnání	1	3	29	37	35
Plat	3	5	23	40	34
Uspokojování svých zájmů a koníčků	4	9	30	31	31
Bůh	33	17	24	9	22
Společenská prestiž	7	19	40	28	11
Majetek	6	24	46	19	10
Veřejně prospěšná práce	24	22	36	15	8
Soukromé podnikání	31	29	29	11	5
Politická angažovanost	60	21	18	3	3

Tabulka č. 5 udává četnost v jednotlivých stupních významnosti uvedených hodnot. Odpovědělo celkem 105 respondentů. Pro potřeby výzkumu (výzkumná otázka číslo 1), jsme vycházeli z četnosti nejvyššího stupně významnosti (5), která byla respondenty označena u hodnot v souvislosti s výchovně vzdělávacím procesem ve škole a seřazena v sestupném pořadí: Zdraví, Vzdelání, Pravda a poznání, Svoboda, Rodina a děti, Rozvoj osobnosti, Mír, Demokracie, Přátelství, dále viz tabulka.

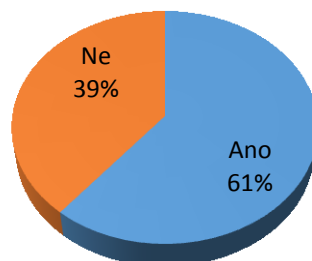
Graf 5: Míra významnosti hodnot v souvislosti s výchovně-vzdělávacím procesem jedince ve škole.

6. Zajímáte se o literaturu se školní a rodinnou tematikou?

Tabulka 6: Zajímáte se o literaturu se školní a rodinnou tematikou?

možnost	odpověď	relativní četnost (%)
Ano	64	61,0 %
Ne	41	39,0 %
celkem odpovědělo	105	

Zajímáte se o literaturu se školní a rodinnou tematikou?

Graf 6: Zajímáte se o literaturu se školní a rodinnou tematikou?

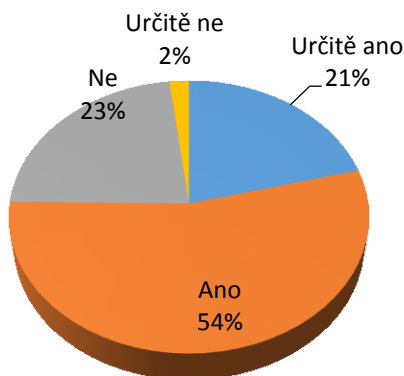
Na položku v dotazníku odpovědělo 105 respondentů, z toho 61 % respondentů vyjádřilo kladný postoj k literatuře se školní i rodinnou tematikou a 39% respondentů zaujalo postoj záporný.

7. Souhlasíte s názorem T. G. Masaryka, že „mravnost je poměr člověka k člověku a náboženství je poměr člověka k celému světu, zvláště k Bohu“?

Tabulka 7: Souhlasíte s názorem T. G. Masaryka, že „mravnost je poměr člověka k člověku a náboženství je poměr člověka k celému světu, zvláště k Bohu“?

možnost	odpověď	relativní četnost (%)
Určitě ano	22	21,0 %
Ano	57	54,3 %
Ne	24	22,9 %
Určitě ne	2	1,9 %
celkem odpovědělo	105	

názor T. G. Masaryka

Ze 105 respondentů vyjádřilo 54% kladné stanovisko, 21% s kladným důrazem, 25% dotázaných se záporným stanoviskem, z toho 2% se záporným důrazem.

Je tedy zřejmé, že 75% respondentů sdílí názor T. G. Masaryka k této etické problematice.

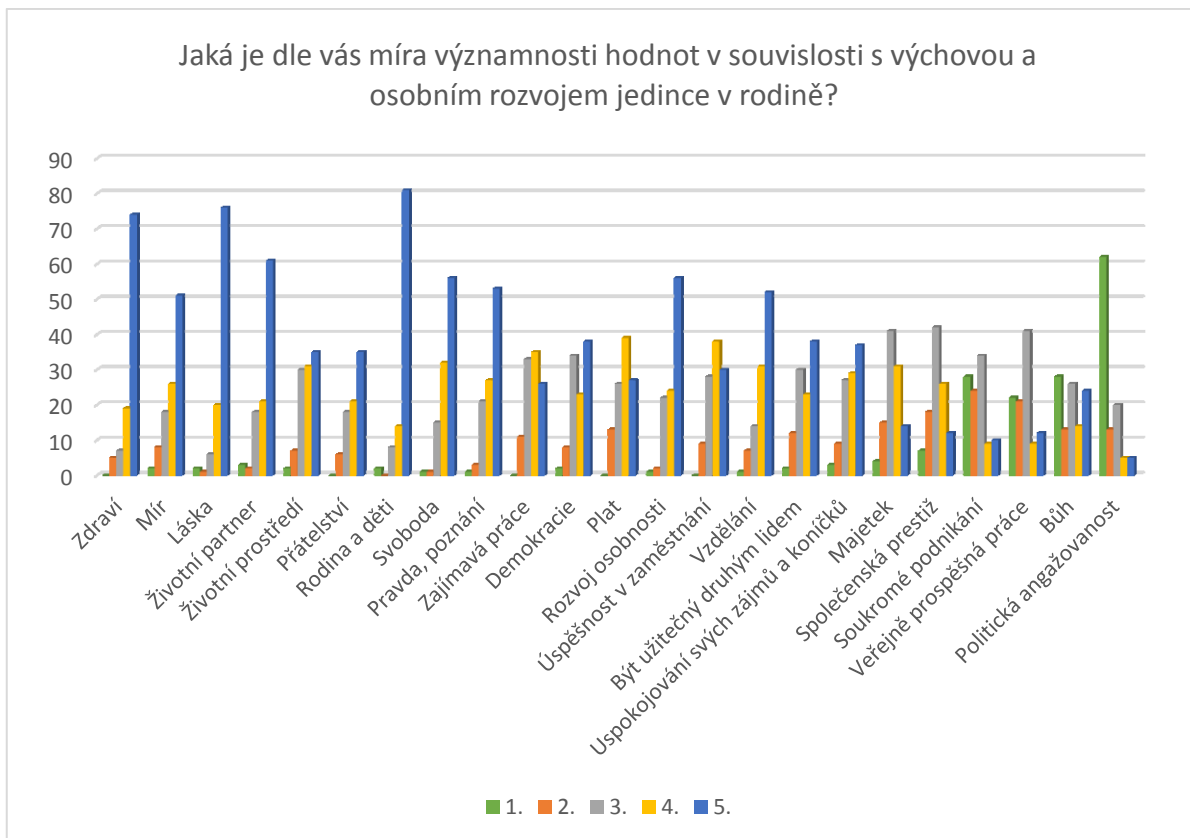
8. Jaká je dle vás míra významnosti hodnot v souvislosti s výchovou a osobním rozvojem jedince v rodině?

Nápověda k otázce: U každé hodnoty označte stupeň významnosti (1 – nejmenší význam, 5 – největší význam)

Tabulka 8: Míra významnosti hodnot v souvislosti s výchovou a osobním rozvojem jedince v rodině.

možnost	1.	2.	3.	4.	5.
Rodina a děti	2	0	8	14	81
Láska	2	1	6	20	76
Zdraví	0	5	7	19	74
Životní partner	3	2	18	21	61
Svoboda	1	1	15	32	56
Rozvoj osobnosti	1	2	22	24	56
Pravda, poznání	1	3	21	27	53
Vzdělání	1	7	14	31	52
Mír	2	8	18	26	51
Demokracie	2	8	34	23	38
Být užitečný druhým lidem	2	12	30	23	38
Uspokojování svých zájmů a koníčků	3	9	27	29	37
Životní prostředí	2	7	30	31	35
Přátelství	0	6	18	21	35
Úspěšnost v zaměstnání	0	9	28	38	30
Plat	0	13	26	39	27
Zajímavá práce	0	11	33	35	26
Bůh	28	13	26	14	24
Majetek	4	15	41	31	14
Společenská prestiž	7	18	42	26	12
Veřejně prospěšná práce	22	21	41	9	12
Soukromé podnikání	28	24	34	9	10
Politická angažovanost	62	13	20	5	5

Tabulka č. 8 udává četnost v jednotlivých stupních významnosti uvedených hodnot. Odpovědělo 105 respondentů. Pro potřeby výzkumu (výzkumná otázka číslo 2), jsme vycházeli z četnosti nejvyššího stupně významnosti (5), která byla respondenty označena u hodnot v souvislosti s výchovou a osobním rozvojem jedince v rodině a seřazena v sestupném pořadí: Rodina a děti, Lásky, Životní partner, Svoboda, Rozvoj osobnosti, Pravda a poznání, Vzdělání, Mír, Demokracie, dále viz tabulka.

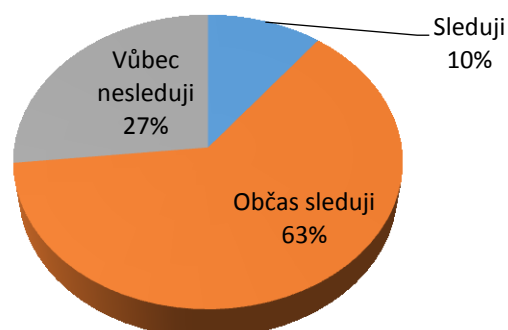
Graf 7: Míra významnosti hodnot v souvislosti s výchovou a osobním rozvojem jedince v rodině.

9. Sledujete v televizi diskuzní pořady zaměřené na tematiku školního nebo rodinného prostředí?

Tabulka 9: Sledujete v televizi diskuzní pořady zaměřené na tematiku školního nebo rodinného prostředí?

možnost	odpověď	relativní četnost (%)
Sleduji	11	10,5 %
Občas sleduji	66	62,9 %
Vůbec nesleduji	28	26,7 %
celkem odpovědělo	105	

Televizní diskuzní pořady

Graf 8: Televizní diskuzní pořady

63 % dotázaných sleduje občas televizní diskuzní pořady, 27% respondentů nesleduje vůbec televizní diskuzní pořady a pouze 10% respondentů sleduje pořady pravidelně.

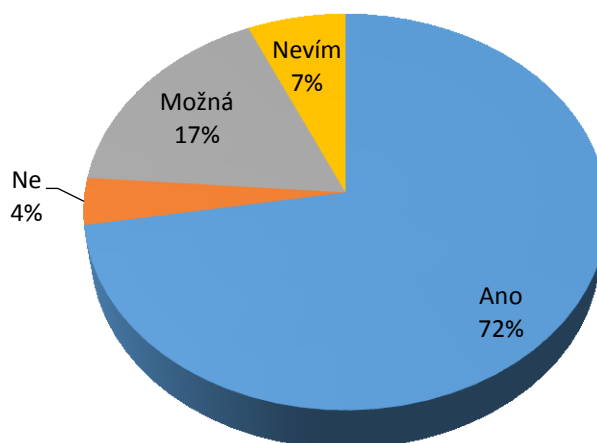
10. Změnila se dle vašeho mínění preference hodnot ve školním a v rodinném prostředí se změnou společnosti z totalitní na demokratickou?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

Tabulka 10: Změnila se dle vašeho mínění preference hodnot ve školním a v rodinném prostředí se změnou společnosti z totalitní na demokratickou?

možnost	odpověď	relativní četnost (%)
Ano	76	72,4 %
Ne	4	3,8 %
Možná	18	17,1 %
Nevím	7	6,7 %
celkem odpovědělo	105	

Změnila se dle vašeho mínění preference hodnot ve školním a v rodinném prostředí se změnou společnosti z totalitní na demokratickou?

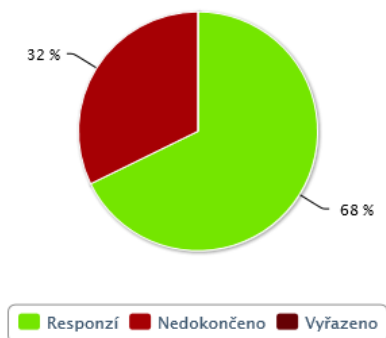

Graf 9: Změnila se dle vašeho mínění preference hodnot ve školním a v rodinném prostředí se změnou společnosti z totalitní na demokratickou?

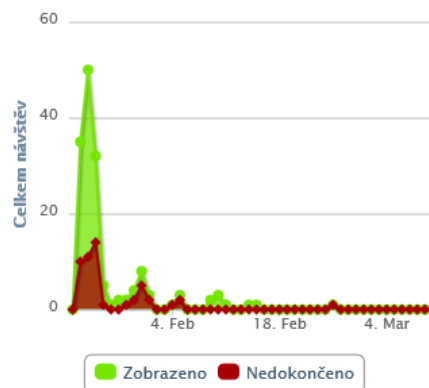
72% dotázaných souhlasilo se změnou preferencí hodnot ve školním i rodinném prostředí vlivem změny společnosti. Pouze 4% respondentů si myslí, že se preference hodnot nezměnila.

5.2 Statistiky dotazníku

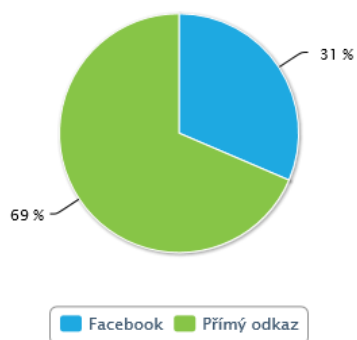
Celkem návštěv

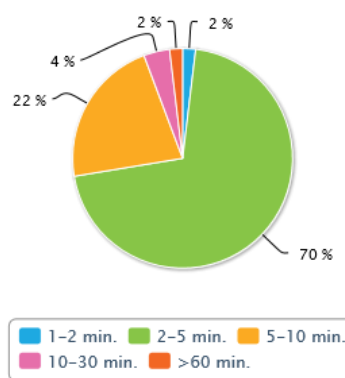
Historie návštěv

Zdroje návštěv

Čas vyplňování dotazníku

Graf 10: Statistiky dotazníku

6 CELKOVÉ SHRnutí VÝZKUMU

V souvislosti s výchovně-vzdělávacím procesem jedince ve škole, odpovědělo celkem 105 respondentů (položka č. 5 v dotazníku). Četnost odpovědí nejvyššího stupně významnosti (5), byla respondenty označena v sestupném pořadí následně: Zdraví, Vzdělání, Pravda a poznání, Svoboda, Rodina a děti, Rozvoj osobnosti, Mír, Demokracie, Přátelství, dále viz tabulka č. 5.

V souvislosti s výchovou a osobním rozvojem jedince v rodině odpovědělo celkem 105 respondentů (položka č. 8 v dotazníku). Četnost odpovědí nejvyššího stupně významnosti (5), byla respondenty označena v sestupném pořadí následně: Rodina a děti, Lásky, Zdraví, Životní partner, Svoboda, Rozvoj osobnosti, Pravda a poznání, Vzdělání, Mír, Demokracie, dále viz tabulka č. 8.

Pro určení míry významové shody (těsnosti) hodnot ve školním a rodinném prostředí jsme použili Pearsonův koeficient korelace (tabulka č. 12), který můžeme aplikovat v případě, že u každého objektu (hodnoty) máme dvě naměřené proměnné (x = školní prostředí, y = rodinné prostředí) a n udává počet srovnávaných dvojic.

Vzorec pro výpočet Pearsonova koeficientu korelace¹¹:

$$r_p = \frac{n \cdot \sum xy - \sum x \cdot \sum y}{\sqrt{[n \sum x^2 - (\sum x)^2] \cdot [n \sum y^2 - (\sum y)^2]}}$$

Pearsonův koeficient korelace může nabývat hodnot z intervalu od -1 do +1. Hodnota 0 vypovídá o statistické nezávislosti obou proměnných, hodnota +1 (respektive -1) vypovídá o naprosté (funkční) závislosti proměnných. Čím více se vypočítaná hodnota koeficientu korelace blíží hodnotě +1 (nebo -1), tím těsnější je vztah mezi proměnnými, které srovnáváme.¹²

Jako příklad výpočtu koeficientu korelace v naší práci, jsme zvolili hodnotu; **Úspěšnost v zaměstnání**:

¹¹ CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*, s. 107

¹² CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*, s. 108

Tabulka 11: Úspěšnost v zaměstnání

Úspěšnost v zaměstnání					
Stupeň významnosti	x Školní prostředí	y Rodinné prostředí	xy	x ²	y ²
1	1	0	0	1	0
2	3	9	27	9	27
3	29	28	812	841	784
4	37	38	1406	1369	1444
5	35	30	1050	1225	900
	Σx	Σy	Σxy	Σx ²	Σy ²
	105	105	3295	3445	3155

$$r_p = \frac{n \cdot \sum xy - \sum x \cdot \sum y}{\sqrt{[n \sum x^2 - (\sum x)^2] \cdot [n \sum y^2 - (\sum y)^2]}}$$

$$r_p = \frac{105 \cdot 3295 - 105 \cdot 105}{\sqrt{[105 \cdot 3445 - 105^2] \cdot [105 \cdot 3155 - 105^2]}}$$

$$r_p = \frac{334950}{\sqrt{350700 \cdot 320250}}$$

$$r_p = \frac{334950}{335129}$$

$$r_p = 0,9994$$

Výpočtem koeficientu 0,9994 jsme zjistili nejvyšší významovou shodu (těsnost) u hodnoty Úspěšnost v zaměstnání, ve školním a rodinném prostředí.

Jakou mírou se významově shodují hodnoty ve školním a rodinném prostředí?

Tabulka 12: Tabulka hodnot s Pearsonovým koeficientem korelace

Pořadí hodnot	Hodnota	Pearsonův koeficient korelace	Interval
1	Úspěšnost v zaměstnání	0,9994	+1
2	Mír	0,9977	+1
3	Svoboda	0,9960	+1
4	Uspokojování svých zájmů a koníčků	0,9914	+1
5	Vzdělání	0,9910	+1
6	Pravda, poznání	0,9910	+1
7	Životní prostředí	0,9890	+1
8	Rozvoj osobnosti	0,9864	+1
9	Demokracie	0,9833	+1
10	Zdraví	0,9762	+1
11	Být užitečný druhým lidem	0,9755	+1
12	Plat	0,9670	+1
13	Rodina a děti	0,9349	+1
14	Životní partner	0,9167	+1
15	Zajímavá práce	0,8740	+1
16	Přátelství	0,8635	+1
17	Láska	0,8150	+1
1	Majetek	0,9555	-1
2	Soukromé podnikání	0,9835	-1
3	Bůh	0,9846	-1
4	Politická angažovanost	0,9908	-1
5	Veřejně prospěšná práce	0,9925	-1
6	Společenská prestiž	0,9980	-1

Z tabulky č. 12 vyplývá, že nejvyšší významové shody v intervalu (+1) nabývá hodnota Úspěšnost v zaměstnání. Výsledek tedy koresponduje s tvrzením Průchy (2009), že současná vývojová tendence naší společnosti přináší řadu změn především v rodině. Dříve rodiče považovali za nejdůležitější odkaz svým dětem majetek a společenské postavení, v dnešní době je nejdůležitější hodnotou vzdělání, což úzce souvisí s úspěšností v zaměstnání. Vysokou shodu významnosti v intervalu (+1) vykazuje také hodnota Mír, která znamená pro lidskou společnost totéž, co zdraví pro jedince. Mír je předpokladem života a rozvoje lidské společnosti. Další hodnotou s intervalem (+1) je Svoboda, která je uváděna jako nejvýznamnější pozitivum nové demokratické společnosti. Uspokojování

zájmů a koníčků ve školním, i rodinném prostředí rovněž úzce souvisí s hodnotou Úspěšnost v zaměstnání, z důvodu financování.

V pořadí pátou preferovanou hodnotou s intervalem (+1) je vzdělání, které je výsledkem procesu vzdělávání a klíčovým prostředkem k získání kvalifikace. Spolu s hodnotami Mír a Svoboda ve školním a rodinném prostředí jsou neodmyslitelně spjaty s výkonem úspěšného zaměstnání. Do pozadí se dostávají dříve stěžejní hodnoty jako je láska, přátelství a životní partner.

Nejvyšší shoda významnosti v intervalu (-1) nabývá hodnota Majetek, který z hlediska celospolečenského vývoje v hodnotovém žebříčku školního i rodinného prostředí oproti dřívějším dobám výrazně klesl.

K druhé nejvyšší shodě významnosti v intervalu (-1) došlo z pohledu školního a rodinného prostředí u hodnoty Soukromého podnikání. Tržní hospodářství sice otevřelo možnost podnikání, avšak v nově vzniklé demokratické společnosti je u středních vrstev (nejvyšší části populace), nejméně podporováno. Tato skutečnost se promítá také v minusových intervalech hodnot: Politická angažovanost, Veřejně prospěšné práce a Společenská prestiž.

ZÁVĚR

Hodnoty a hodnotové orientace jsou neodmyslitelnou součástí života společnosti. Rozhodování a chování člověka je od nepaměti řízeno osvojenými hodnotami, získanými v průběhu života prostřednictvím socializace.

Současná doba přináší řadu změn, kdy mizí všeobecný konsensus o tom, co je morální, dobré nebo špatné. V tomto smyslu se hovoří o krizi hodnot a hodnocení, což potvrzuje Kučerová (1996). Zdůrazňuje, že jde o „*krizi civilizace, systémů výchovy a vzdělávání, jež má základ v krizi hodnotových soustav. Krize nespočívá v nedostatku příslušných norem, ale spíše v úpadku jejich znalosti, porozumění a nedostatkem pocitu jejich vážnosti*“ Kučerová (1996, s. 199).

Je důležité a žádoucí zařadit axiologii jako vyučovací předmět do všech soustav vzdělávání. Na vlastních základech vychovávat nové generace k humanitní demokracii, opřít se o vlastní tradice, kulturu a tvořivost. Vedením ke vzdělávání a práci, k solidaritě a porozumění, k ochraně kulturních hodnot a přírody připravit novou generaci na odpovědný, svobodný život.

V teoretické části bakalářské práce jsme zaměřili pozornost na literaturu, věnovali se vztahu hodnot k sociální pedagogice s následným vysvětlením základních pojmů souvisejících s danou tematikou. Ve druhé kapitole popisujeme historii hodnot, etiku jako základ hodnot a hodnotových orientací ve výchovném procesu. Třetí kapitola charakterizuje význam hodnot v souvislosti s edukačním procesem ve škole a vliv rodinné výchovy na osobní rozvoj jedince.

V rámci praktické části jsme se rozhodli použít hierarchii hodnot mládeže od 15 do 30 let autora publikace *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů* (Sak, 2000).

V dotazníkovém šetření jsme se položkou č. 5 dotazovali na míru významnosti hodnot v souvislosti s výchovně-vzdělávacím procesem jedince ve škole. Nejvyšším stupněm významnosti (5), bylo respondenty označeno sestupné pořadí hodnot: Zdraví, Vzdělání, Pravda a poznání, Svoboda, Rodina a děti, Rozvoj osobnosti, Mír, Demokracie, Přátelství, dále viz tabulka č. 5. Položkou č. 8 jsme se dotazovali na míru významnosti hodnot v souvislosti s výchovou a osobním rozvojem jedince v rodině. Nejvyšším stupněm významnosti (5) bylo respondenty označeno sestupné pořadí hodnot: Rodina a děti, Láska,

Zdraví, Životní partner, Svoboda, Rozvoj osobnosti, Pravda a poznání, Vzdělání, Mír, Demokracie, dále viz tabulka č. 8.

Na poslední výzkumnou otázku: Jakou měrou se hodnoty významově shodují ve školním a rodinném prostředí? Nacházíme odpověď v tabulce č. 12, která vypovídá o nejvyšší významové shodě vypočítaného koeficientu korelace v intervalu (+1) u hodnoty Úspěšnost v zaměstnání. V intervalu (-1) má nejvyšší významovou shodu hodnota Majetek, což koresponduje s tvrzením Průchy (2009), že současná vývojová tendence naší společnosti přináší řadu změn především v rodině, neboť dříve rodiče považovali za nejdůležitější odkaz svým dětem majetek a společenské postavení, v dnešní době je nejdůležitější hodnotou Vzdělání, což úzce souvisí s úspěšností v zaměstnání.

Z našeho výzkumu lze konstatovat, že jestliže dříve byly preferovány hodnoty, jako jsou láska, přátelství a životní partner, dnes se dostávají do popředí hodnoty: Úspěšnost v zaměstnání, Mír, Svoboda, Uspokojování zájmů a koníčků, Vzdělání, Pravda a poznání, dále viz tabulka č. 12.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAKOŠOVÁ, Zlatica. 2008. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Bratislava: Univerzita Komenského, Filozofická fakulta. ISBN 978-80-969944-0-3.
- [2] BAKOŠOVÁ, Zlatica. 2017. *Sociální pedagogika: studijní opora*.
- [3] BREZINKA, Wolfgang. 1996. *Filozofické základy výchovy*. Praha: Zvon. ISBN 80-711-3169-5.
- [4] BUJÁČKOVÁ, Petra. 2015. *Antická filozofie: učivo střední školy*. Kunovice: Soukromé gymnázium, střední odborná škola a jazyková škola s právem státní jazykové zkoušky, s.r.o.
- [5] BYRTUS, Emanuel, 2012. *Hodnoty lidství*. Bechyně: E. Byrtus. ISBN 978-80-260-2012-7.
- [6] GIDDENS, Anthony, SUTTON, Philip W., ed., 2013. *Sociologie*. Praha: Argo. ISBN 978-80-257-0807-1.
- [7] GRECMANOVÁ, Helena, Eva URBANOVSKÁ a Drahomíra HOLOUŠOVÁ. 2002. *Obecná pedagogika I*. Olomouc: Hanex. ISBN 80-85783-20-7.
- [8] CHRÁSKA, Miroslav, 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5326-3.
- [9] JŮVA, Vladimír, 1997. *Stručné dějiny pedagogiky*. 4. rozš. vyd. Brno: Paido. ISBN 80-859-3143-5.
- [10] KRAUS, Blahoslav, 2014. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0643-9.
- [11] KUČEROVÁ, Stanislava, 1996. *Člověk – hodnoty – výchova: kapitoly z filosofie výchovy*. Prešov: vl. n. ISBN 80-856-6834-3.
- [12] KUČEROVÁ, Stanislava. 2008. *Hodnotové základy mezilidských vztahů*. InteRRa 5. Interkulturalita a rómska národnostná menšina v sociálnych a pedagogických súvislostiach. Nitra: Univerzita Konštantína filozofa, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, Ústav romologických štúdií. ISBN 978-80-8094-314-1.
- [13] MASARYK, Tomáš, Garrigue. 1968. *Ideály humanitní*. Praha: Melantrich. ISBN 32-018-68.

- [14] PRUDKÝ, Libor. 2009. *Studie o hodnotách*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-266-0.
- [15] PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA, 2012. *Andragogický slovník*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3960-1.
- [16] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. 2013. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.
- [17] SAK, Petr a Karolína SAKOVÁ. 2004. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Praha: Svoboda Servis. ISBN 80-863-2033-2.
- [18] SAK, Petr. 2000. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč. ISBN 80-722-9042-8.
- [19] STAŇKOVÁ, Iva. 2018. *Multikulturní výchova: prezentace učiva*. Zlín, UTB: Fakulta humanitních studií.
- [20] STÖRIG, Hans Joachim, 1993. *Malé dějiny filozofie*. Praha: Zvon. ISBN 80-711-3058-3.
- [21] THOROVÁ, Kateřina. 2015. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál. ISBN 987-80-262-0714-6.
- [22] PRŮCHA, Jan. 2009. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-546-2.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

aj.	a jiné
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
př. n. l.	před naším letopočtem
r_p	vypočítaný koeficient korelace
RVP ZV	rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání
s.	strana
st.	století
UTB	Univerzita Tomáše Bati
Σ	součet (suma)

SEZNAM OBRÁZKŮ

Graf 1: Jste muž či žena?	42
Graf 2: Jste studentem/kou	43
Graf 4: Forma studia	44
Graf 3: Jste studentem/kou oboru?	44
Graf 5: Míra významnosti hodnot v souvislosti s výchovně-vzdělávacím procesem jedince ve škole.	46
Graf 6: Zajímáte se o literaturu se školní a rodinnou tematikou?.....	47
Graf 7: Míra významnosti hodnot v souvislosti s výchovou a osobním rozvojem jedince v rodině.	49
Graf 8: Televizní diskuzní pořady	50
Graf 9: Změnila se dle vašeho mínění preference hodnot ve školním a v rodinném prostředí se změnou společnosti z totalitní na demokratickou?	51
Graf 10: Statistiky dotazníku	52

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Jste	42
Tabulka 2: Jste studentem/kou?	43
Tabulka 3: Jste studentem/kou oboru?.....	43
Tabulka 4: Forma studia	44
Tabulka 5: Míra významnosti hodnot v souvislosti s výchovně-vzdělávacím procesem jedince ve škole.	45
Tabulka 6: Zajímáte se o literaturu se školní a rodinnou tematikou?.....	46
Tabulka 7: Souhlasíte s názorem T. G. Masaryka, že „mravnost je poměr člověka k člověku a náboženství je poměr člověka k celému světu, zvláště k Bohu“?.....	47
Tabulka 8: Míra významnosti hodnot v souvislosti s výchovou a osobním rozvojem jedince v rodině.	48
Tabulka 9: Sledujete v televizi diskuzní pořady zaměřené na tematiku školního nebo rodinného prostředí?.....	49
Tabulka 10: Změnila se dle vašeho mínění preference hodnot ve školním a v rodinném prostředí se změnou společnosti z totalitní na demokratickou?.....	51
Tabulka 11: Úspěšnost v zaměstnání.....	54
Tabulka 12: Tabulka hodnot s Pearsonovým koeficientem korelace	55

SEZNAM PŘÍLOH

1. Rešerše literatury
2. Slovník pojmů
3. Dotazník

Příloha č 1: Rešerše literatury

BAKOŠOVÁ, Zlatica. 2008. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. Bratislava: Univerzita Komenského, Filozofická fakulta. ISBN 978-80-969944-0-3.

Publikace nás v úvodních dvou kapitolách seznamuje s teoretickými východisky sociální pedagogiky a s cíli a úkoly sociální pedagogiky jako životní pomoci. Ve třetí kapitole autorka neopomíjí rodinu, násilí v rodině páchané na dětech a sociálně-pedagogickou pomoc rodině. Další kapitoly nás provedou sociální pedagogikou ve vztahu se školou, náhradní a institucionální výchovou, sociálně-patologickými problémy a na závěr profesními možnostmi sociálních pedagogů.

BREZINKA, Wolfgang. 1996. *Filozofické základy výchovy*. Praha: Zvon. ISBN 80-711-3169-5.

Autor vysvětluje problematiku současných výchovných cílů, jejich vznik, obsah, odůvodnění a uskutečnění. Zabývá se také výchovnými cíli v pluralistických společnostech, proměnou hodnot a liberálností současné společnosti. Jako problém filozofie výchovy nachází v pravdě a užitečnosti náboženských a světonázorových přesvědčení. V kapitole pod názvem „Výchova dnes“ autor uvádí, že rodina a škola, jako nositelé výchovy, mají společnou odpovědnost.

BYRTUS, Emanuel. 2012. *Hodnoty lidství*. Bechyně: E. Byrtus. ISBN 978-80-260-2012-7.

Skutečné hodnoty lidství v nás a jejich projevy, nás činí skutečně dlouhodobě vnitřně šťastnými a naplněnými, stejně jako naše blízké, společnost a svět. Hodnoty lidství tvoří náš život, a proto právě tady a teď tvoříme nové, krásnější lidství v nás. Jsme tvůrci svého života, a jak kvalitní život žijeme, je na každém z nás. Vděčnost Životu můžeme prokazovat jen jeho neustálým zušlechťováním. V publikaci autor popisuje hodnoty lidství a jak dosáhnout jejich kvality.

GIDDENS, Anthony, SUTTON, Philip W., ed., 2013. *Sociologie*. Praha: Argo. ISBN 978-80-257-0807-1.

Obsáhlá publikace rozdělená do dvaceti tří kapitol. První kapitola odpovídá na otázku, co je sociologie, kdo ji založil, hlavní sociologické teorie a analýza mikrosociologie a makrosociologie. Kladení a zodpovídání sociologických otázek např. ohledně výzkumného procesu, metod a experimentů, najdeme v kapitole druhé. Dále nás autor provede globalizací a měnícím se světem, životním prostředím, městským životem, sociální interakcí v každodenním životě nebo také rodinou, zdravím a nemocí. Nedílnou součástí publikace je stratifikace sociálních tříd se zaměřením na teorie třídního boje Karla Marxe a Maxe Webera. Pro sociální pedagogy může být velmi zajímavá kapitola týkající se chudoby, sociálního vyloučení a sociální podpory, etnicity a migrace, rasových předsudků a diskriminace, vzdělání, náboženství, médií, zločinu a deviací, národů, válek a terorismu, atd.

GRECMANOVÁ, Helena, Eva URBANOVSKÁ a Drahomíra HOLOUŠOVÁ. 2002. *Obecná pedagogika I*. Olomouc: Hanex. ISBN 80-85783-20-7.

V úvodu publikace si mohou pedagogičtí pracovníci přečíst přísahu učitele, vztahující se k dětem. Autorky nás postupně seznamují s pedagogikou, coby vědním oborem, základními pojmy a jejich vzájemnými vztahy, cíli, obsahy a složkami výchovy nebo také metodologií pedagogiky a základy vědeckého pedagogického výzkumu.

CHRÁSKA, Miroslav. 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5326-3.

Publikace analyzuje základní fáze pedagogického výzkumu a objasňuje jeho podstatu a význam. Úvod je věnován metodám lidského poznávání, kvantitativně a kvalitativně orientovaným pedagogickým výzkumům včetně experimentů. Další kapitoly se zabývají druhy měření, statistickými metodami a metodami sběru dat, kde k nejnámějším patří zejména pozorování a tvorba dotazníku. Sociometrie slouží ke zjišťování, popisu, analýze a směru intenzity mezilidských vztahů v malých sociálních skupinách.

KRAUS, Blahoslav. 2014. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0643-9.

Autorova publikace nás nejprve provází mladou historií sociální pedagogiky u nás, v návaznosti na země, kde má největší tradice. Metodologická východiska a jejich

specifika jsou obsahem druhé kapitoly. Následující kapitoly se zabývají problematikou prostředí – prvotně v obecné rovině a následně v rovině své přirozenosti. Důležitou oblastí sociální pedagogiky je problematika sociální komunikace a praxe, včetně charakteristiky profese sociálního pedagoga.

KUČEROVÁ, Stanislava. 1996. *Člověk – hodnoty – výchova: kapitoly z filosofie výchovy*. Prešov: vl. n. ISBN 80-856-6834-3.

Monografie je celoživotním dílem autorky, profesorky Masarykovy university v Brně. V roce 1995 dosáhla nejvyššího ocenění „Vějičku moudrosti“, Radou Dědičství Komenského, sdružujícího patnáct předních odborníků od nás i ze zahraničí.

V kapitole Za poznáním sebe sama, se autorka zamýšlí z antropologického hlediska nad otázkou, jak se člověk stává člověkem, kam směřuje pedagogika a Antropinou – základními lidskými vlastnostmi. Svět lidského chtění popisuje v kapitole axiologické a Mravnost v soustavě hodnot v kapitole etické. Estetické vnímání a co je krásno, včetně hodnotové povahy umění najdeme v kapitole čtvrté. Poslední část monografie nás zavádí do světa kulturní pedagogiky, kde se dozvíme co je kultura, vliv přírody na člověka a jak důležitá je výchova hodnotami k hodnotám.

KUČEROVÁ, Stanislava. 2008. *Hodnotové základy mezilidských vztahů. InteRRa 5. Interkulturalita a rómska národnostná menšina v sociálnych a pedagogických súvislostiach*. Nitra: Univerzita Konštantína filozofa, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, Ústav romologických štúdií. ISBN 978-80-8094-314-1.

V naší bakalářské práci jsme věnovali pozornost projevu zveřejněnému v publikaci InteRRa 5, ve kterém autorka poukazuje na narůstající napětí mezi skupinami romského etnika a ostatní společností v ČR. Globální krizi lidskosti spatřuje ve dvojí nerovnováze lidského soužití. Jednak hrozivým rozdílem mezi příjmy bohatých a chudých obyvatel zemí a nerovnováhou mezi přírodou a civilizací, kdy vlivem globálních změn životního prostředí dochází k nenapravitelným škodám na biosféře naší planety. Na závěr autorka konstatovala, že nezištná touha po zisku na úkor morálky má dalekosáhlé negativní důsledky nejen ve vztahu k přírodě, ale i v rámci mezilidských vztahů.

MASARYK, Tomáš, Garrigue. 1968. *Ideály humanitní*. Praha: Melantrich. ISBN 32-018-68.

Drobné dílo *Ideály humanitní* obsahuje několik částí, jejichž společným prvkem je humanita, kterou autor popisuje v průběhu českých dějin jako neslábnoucí pramen veškerého lidského konání i jako smysl národní existence. V první, úvodní části se zabývá obsahem a vývojem moderního humanitního ideálu. Samotný výraz „humanitní člověk“ je dnes podle něj někdo, jako byl ve středověku „křesťan“. Člověk, který sdružuje veškeré pozitivní vlastnosti, které dobrý člověk může mít. Za základ socialismu považuje autor bratrství, na jehož základě se žádá hospodářská rovnost. Rozlišuje socialismus starší, který byl založen na požadavcích mravních a náboženských, zatímco socialismus tak, jak ho známe dnes, je hnutím spíše hospodářským a politickým.

PRUDKÝ, Libor. 2009. *Studie o hodnotách*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-266-0.

V naší práci jsme se zaměřili na etické hodnoty a cílově orientované činnosti. Etické hodnoty v pojetí autora označují jevy, skutky, činnosti a situace, které pokládáme za přijatelné, charakterizované pojmy „mravnost“, „slušnost“, „lidskost“ atd. Tvrzení platí přirozeně pro hodnoty, které jsou vyjádřením kladného hodnotového postoje. Za nejdůležitější složky cílově orientovaného chování pokládá autor orientaci na jednání, představy a žádoucí očekávání, znalosti, zkušenosti, dovednosti, a také očekávané výsledky.

PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. 2012. *Andragogický slovník*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3960-1.

Andragogika, zabývající se vzděláváním dospělých, má v současné společnosti rostoucí význam. Zvyšují se počty lidí studujících při zaměstnání, absolvují odborná školení, rekvalifikační kurzy, apod. V posledních letech dochází k rozvíjení andragogiky jako vědeckého oboru. Konkrétně na UTB ve Zlíně jsou specialisté pro andragogickou teorii a její aplikace. Také v andragogice roste počet odborných pojmů a termínů, které se k nám dostávají prostřednictvím angličtiny. Andragogický slovník zahrnuje nejdůležitější terminologii obecné andragogiky, a také příbuzných oborů jako je řízení lidských zdrojů nebo teorie řízení praxe. Ve slovníku jsou také některé termíny z pedagogiky, psychologie a některých příbuzných oborů.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. 2013. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.

Důležitost vzdělávání a výchovy v současné společnosti neustále narůstá. Tento vývoj je charakterizován i prudkým nárůstem terminologie pedagogiky, poměrně rozsáhlé a specializované vědy. Soustavu termínů, pojmů a institucí, které obor doprovázejí, je potřebné systematicky sjednotit. Pedagogický slovník má následující koncepci a strukturu: koncepce slovníku, struktura slovníku a užívání slovníku.

SAK, Petr a Karolína SAKOVÁ. 2004. *Mládež na křižovatce: sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Praha: Svoboda Servis. ISBN 80-863-2033-2.

Mladá generace vnímá starší generace jako konzervativní, nechápající novou dobu ani mládež, která nejcitlivěji reflektuje změny ve společnosti a mění se společenské podmínky. Právě před ní stojí možnost nově se utvářející evropanství obohatit o jedinečně české hodnoty a rozvíjet je v širokých možnostech evropské kultury a společnosti. To je hlavní křižovatka, před kterou současná mladá generace stojí.

SAK, Petr. 2000. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč. ISBN 80-722-9042-8.

V naší společnosti se vytvořil základ hodnotového systému s vlastní dynamikou a zákonitostmi, které umožňují obměnu základního hodnotového systému. K obměnám dochází na základě změněných společenských podmínek materiálních i duchovních.

Hodnotový systém společnosti prostřednictvím nových generací, které si systém osvojují a dále vytvářejí, získává dynamiku. Preference hodnot a celková hodnotová orientace je u každého jedince odlišná, odpovídá stavu společnosti a trendům jejího vývoje.

V procesu sociálního zrání se mladistvý musí se všemi hodnotovými systémy vyrovnat. V tom je jedinečnost, svoboda a odpovědnost jedince.

STÖRIG, Hans Joachim. 1993. *Malé dějiny filozofie*. Praha: Zvon. ISBN 80-711-3058-3.

V této rozsáhlé publikaci jsme se zabývali Sokratem, Platónem a Aristotelem. Sokrates se narodil okolo r. 470 jako syn sochaře a porodní báby v Athénách. Své rodné město opouštěl jen tehdy, když se zúčastnil polních tažení, při nichž vynikal statečností.

Povolání svého otce (řemeslník), kterému se vyučil, brzy opustil a začal se věnovat vyučování. Den co den se procházel po athénských ulicích a náměstích, obklopen pestrým průvodem žáků, mezi nimi mnoho mladíků z předních rodin města. Vyučoval bezplatně a živ byl z pohostinnosti svých žáků a přátel. Vyučování tvořil pouze rozhovor, hra otázek a odpovědí. Za své názory byl odsouzen a popraven. Získat správný obraz o Sokratově filozofii ze zachovaných zpráv - především Platónových, Xenofónových a Aristotelových, neboť Sokrates nezanechal nic písemného - se ukázalo jako jeden z nejobtížnějších úkolů dějin filozofie.

THOROVÁ, Kateřina. 2015. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál. ISBN 987-80-262-0714-6.

Publikace nás provede proměnami lidské psychiky od početí po smrt. Autorka popisuje principy vývojové psychologie, základní pojmy a zákonitosti lidského vývoje, typy krizí (resilience) a vývojovou a evoluční teorii. Dále nás seznámí s morálním vývojem podle Jeana Piageta a Lawrence Kohlberga. Součástí publikace je také periodizace vývoje: početí, prenatální vývoj, porod a jeho průběh, období novorozenecké, kojenecké, batolecí, vývoj předškolního dítěte, mladší školní věk, adolescence, dospělost, stáří a dlouhověkost, umírání a smrt.

PRŮCHA, Jan. 2009. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-546-2.

Publikace představuje první encyklopedii v češtině v oboru vzdělávání po více než 60 letech. Poskytuje systematický přehled vzdělávacího systému, objasňuje aktuální problémy včetně pedagogických výzkumů. Obsahová struktura je tvořena tematickými bloky: edukační realita, škola a edukace, subjekty edukace, edukace specifických skupin populace, edukace v mimoškolních prostředích, plánování a řízení vzdělávání a školství, evaluace vzdělávání a školství, podpora vzdělávání a školství, pedagogická věda a výzkum.

příloha č. 2: slovník pojmů

Pojem	Význam
Axiologie	zabývá se hodnotami a hodnocením
Ctnost	správný střed mezi krajnostmi
Dobro	nejvyšší mravní ideál
Estetické vnímání	lidským vnímáním pocitů a dojmů z uměleckých i přírodních výtvorů.
Estetika	filozofická disciplína zabývající se krásnem
Etická hodnota	jev, který přispívá k rozvoji lidského života, vede k vyšším stupňům humanizace a kultury, uvolňuje lidské pozitivní, tvořivé, duchovní síly.
Etika	nauka o morálce a dobru
Filozofie	filozofie je matkou všech věd. Pojem filozofie vznikl složením dvou řeckých slov – „filein“ – milovat a „sofia“ – moudrost.
Filozofie výchovy	filozofická disciplína zabývající se podstatou procesu a cíli výchovy.
Hodnota	míra důležitosti, kterou jedinec přisuzuje určitým věcem, jevům, symbolům, vztahům mezi lidmi aj.
Hodnotová hierarchie (hodnotový systém)	soustava uspořádání hodnot
Hodnotová orientace	vyplývá z přesvědčení, co pokládáme za důležité a žádoucí.
Hodnotový nihilismus	hluboká neúcta k člověku
Krásno	filozofická disciplína zabývající se estetikou
Kultura	kultura je suma lidských výtvorů, výsledků lidské tvořivé činnosti.
Kulturnost	znamená vysokou míru kvality výtvorů a činností, rozvoje lidských schopností a sil.
Morálka	Soubor představ o tom, co je dobré a správné
Mravní výchova	výchovné působení na žáka, jeho rozum, představy, postoje, city, vůli a jednání aby byly v souladu s obecně uznávanými zásadami etiky.

Mravnost	vzorce chování v průběhu života jedince
Pedagogika	pedagogika, z řec., paidos = dítě a ago = vedu, nauka o výchově
Proces hodnocení	volit mezi hodnotami, vybírat,
Sociální pedagogika	zaměřuje se na prostředí, výchovu a utváření optimálního životního způsobu jedince a společnosti.
Sociologie	společenská věda, studium lidských skupin a společností
Umění	tvořivá činnost
Výchova	výchova je záměrné působení na osobnost jedince s cílem dosáhnout pozitivních změn v jeho vývoji

příloha č. 3: Dotazník

HODNOTY A JEJICH MÍSTO VE ŠKOLE A V RODINĚ

Dobrý den,

věnujte prosím několik minut svého času k vyplnění následujícího anonymního dotazníku.

1. Jste

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

muž žena

2. Jste studentem/kou?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- Ústavu školní pedagogiky UTB
- Ústavu pedagogických věd UTB
- Ústavu zdravotnických věd UTB

3. Jste studentem/kou oboru?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- Sociální pedagogika
- Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře
- Pedagogika předškolního věku

4. Forma studia

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

Prezenční Kombinovaná

5. Jaká je dle vás míra významnosti hodnot v souvislosti s výchovně-vzdělávacím procesem jedince ve škole?

Nápověda k otázce: U každé hodnoty označte stupeň významnosti (1 – nejmenší význam, 5 – největší význam)

Zdraví	☐	☐	☐	☐	☐
Mír	☐	☐	☐	☐	☐
Láska	☐	☐	☐	☐	☐
Životní partner	☐	☐	☐	☐	☐
Životní prostředí	☐	☐	☐	☐	☐
Přátelství	☐	☐	☐	☐	☐
Rodina a děti	☐	☐	☐	☐	☐
Svoboda	☐	☐	☐	☐	☐
Pravda, poznání	☐	☐	☐	☐	☐
Zajímavá práce	☐	☐	☐	☐	☐
Demokracie	☐	☐	☐	☐	☐
Plat	☐	☐	☐	☐	☐
Rozvoj osobnosti	☐	☐	☐	☐	☐
Úspěšnost v zaměstnání	☐	☐	☐	☐	☐
Vzdělání	☐	☐	☐	☐	☐
Být užitečný druhým lidem	☐	☐	☐	☐	☐
Uspokojování svých zájmů a koníčků	☐	☐	☐	☐	☐
Majetek	☐	☐	☐	☐	☐
Společenská prestiž	☐	☐	☐	☐	☐
Soukromé podnikání	☐	☐	☐	☐	☐
Veřejně prospěšná práce	☐	☐	☐	☐	☐
Bůh	☐	☐	☐	☐	☐
Politická angažovanost	☐	☐	☐	☐	☐

6. Zajímate se o literaturu se školní a rodinnou tematikou?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

Ano Ne

7. Souhlasíte s názorem T. G. Masaryka, že „mravnost je poměr člověka k člověku a náboženství je poměr člověka k celému světu, zvláště k Bohu“?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

Určitě ano Ano Ne Určitě ne

8. Jaká je dle vás míra významnosti hodnot v souvislosti s výchovou a osobním rozvojem jedince v rodině?

Nápověda k otázce: U každé hodnoty označte stupeň významnosti (1 – nejmenší význam, 5 – největší význam)

Zdraví	☐	☐	☐	☐	☐
Mír	☐	☐	☐	☐	☐
Láska	☐	☐	☐	☐	☐
Životní partner	☐	☐	☐	☐	☐
Životní prostředí	☐	☐	☐	☐	☐
Přátelství	☐	☐	☐	☐	☐
Rodina a děti	☐	☐	☐	☐	☐
Svoboda	☐	☐	☐	☐	☐
Pravda, poznání	☐	☐	☐	☐	☐
Zajímavá práce	☐	☐	☐	☐	☐
Demokracie	☐	☐	☐	☐	☐
Plat	☐	☐	☐	☐	☐
Rozvoj osobnosti	☐	☐	☐	☐	☐
Úspěšnost v zaměstnání	☐	☐	☐	☐	☐
Vzdělání	☐	☐	☐	☐	☐
Být užitečný druhým lidem	☐	☐	☐	☐	☐
Uspokojování svých zájmů a koníčků	☐	☐	☐	☐	☐
Majetek	☐	☐	☐	☐	☐
Společenská prestiž	☐	☐	☐	☐	☐
Soukromé podnikání	☐	☐	☐	☐	☐
Veřejně prospěšná práce	☐	☐	☐	☐	☐
Bůh	☐	☐	☐	☐	☐
Politická angažovanost	☐	☐	☐	☐	☐

9. Sledujete v televizi diskuzní pořady zaměřené na tematiku školního nebo rodinného prostředí?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- Sleduji
- Občas sleduji
- Vůbec nesleduji

10. Změnila se dle vašeho mínění preference hodnot ve školním a v rodinném prostředí se změnou společnosti z totalitní na demokratickou?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- Ano
- Ne
- Možná
- Nevím

Děkuji za váš čas při vyplnění dotazníku.

<https://www.surveio.com/survey/d/L5Y6J5V2R9Q0I8I4N?preview=1>

Příloha č. 4 – Využívání internetového dotazníku survio.com

Survio je webová služba/produkt, který je vlastněn a provozován společností „Survio s.r.o.“, se sídlem Hlinky 70, Brno 603 00, Česká republika. Tyto obchodní podmínky upravují používání všech produktů a služeb Survio, včetně webu „www survio.com“ a jeho obsahu. Obsahují několik dokumentů, především Všeobecné podmínky a Pravidla ochrany osobních údajů.

POUŽÍVÁNÍM STRÁNEK SURVIO (VČETNĚ JEJICH OBSAHU) A/NEBO PRODUKTŮ A/NEBO SLUŽEB SURVIO SOUHLASÍTE S NÁSLEDUJÍCÍMI PODMÍNKAMI, JAKOŽ I S JAKÝMKOLI DODATKY A REVIZEMI A ZMĚNAMI TĚCHTO PODMÍNEK. POKUD NESOUHLASÍTE S TĚMITO PODMÍNKAMI, NEBO JIMI NECHCETE BÝT VÁZÁNI, NEPOUŽÍVEJTE STRÁNKY, PRODUKTY NEBO SLUŽBY Survio. Společnost Survio s.r.o. si vyhrazuje právo kdykoli revidovat nebo upravit tyto podmínky včetně ceníku podle svého uvážení, aby reflektovala právní, technické či jakékoli jiné změny ve statu quo. Nejnovější aktualizovaná verze této smlouvy je k dispozici na webových stránkách „www survio.com“. Společnost Survio s.r.o. se zavazuje oznámit uživatelům změnu těchto podmínek formou e-mailu, a to alespoň 10 dnů přede dnem nabytí účinnosti nové verze podmínek. Uživatel má právo změnu podmínek odmítnout, a to zasláním výpovědi na adresu support@survio.com. Neodmítne-li uživatel změny podmínek, které mu byly řádně oznámeny, řídí se vztah ze smlouvy novou verzí podmínek. Tyto dokumenty vstupují v platnost datem jejich poslední aktualizace. Upozornění: V případě jakýchkoliv rozdílů mezi anglickou a českou jazykovou verzí této smlouvy je anglická verze rozhodující. Anglická verze je dostupná na www.survio.com/en/terms-and-conditions.

Bezplatná verze

Základní verze nástroje Survio pro vytváření a provozování online dotazníků **je zcela zdarma pro všechny uživatele.**